

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

שער א

פרק א

אוצר החכמה

לוח הלימוד היומי: א אלול • א אדר

כתיב (בראשית א, כז) "ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים ברא אותו", וכן כתיב (שם ט, ו) "כי בצלם אלקים עשה את האדם".

אוצר החכמה

הנה עמק פנימיות ענין הצלם, הוא מדברים העומדים ברומו של עולם, והוא כולל רוב סתרי פנימיות הזהר (עיין הגה"ת מהרי"ץ מן הגאון המחבר בסוף שער א). אמנם, כאן נדבר במלת 'צלם', בדרך הפשטנים הראשונים ז"ל על פסוק "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו" (שם א, כו).

והוא, כי מלת 'צלם' ו'דמות' כאן, אינו כמשמעו, כי כתוב מפרש (ישעי' מ', יח) "ומה דמות תערכו לו", אלא פרושו, דמיון מה באיזה דבר, כמו "דמיתי לקאת מדבר" (תהלים קב, ז), כי לא נעשו לו כנפים וחרטום, ולא נשתנה צורתו לצורת הקאת, רק שנדמה אז, במקרה פעלתיו שהיה נע ונד, כמו הקאת מדבר, שהוא צפור בודד ומעופף ממקום למקום. כך הוא לפי הפשטנים הראשונים זכרונם לברכה.

וכן על דרך זה הוא ענין מלת 'צלם', כי המה דומים במשמעם בצד מה.

פרק ב

לוח הלימוד היומי: ב אלול • ב אדר

אמנם, להבין ענין אמרו "בצלם אלקים" דיקא, ולא שם אחר, כי שם 'אלקים' ידוע פרושו, שהוא מורה שהוא יתברך שמו בעל הכחות כלם, כמו שמבאר בטור ארח חיים סימן ה'.

ב נפש שער א - פרק ב החיים

וענין מה שהוא יתברך נקרא 'בעל הכחות', כי לא כמדת בשר ודם - מדת הקדוש ברוך הוא, כי האדם, כשבונה בנין דרך משל מעץ, אין הבונה בורא וממציא אז מכחו העץ, רק שלוקח עצים שכבר נבראו, ומסדרם בבנין, ואחר שכבר סדרם לפי רצונו, עם שכחו הוסר ונסתלק מהם, עם כל זה הבנין קיים.

אבל הוא יתברך שמו, כמו בעת בריאת העולמות כלם, בראם והמציאם הוא יתברך יש מאין, בכחו הבלתי תכלית, כן מאז, כל יום וכל רגע ממש, כל כח מציאותם וסדרם וקיומם, תלוי רק במה שהוא יתברך שמו משפיע בהם ברצונו יתברך כל רגע, כח ושפעת אור חדש, ואלו היה הוא יתברך מסלק מהם כח השפעתו אף רגע אחת, כרגע היו כלם לאפס וטהו.

וכמו שיסדו אנשי כנסת הגדולה (בברכת יוצר אור) (*) "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית", היינו 'תמיד' ממש, כל עת ורגע, וראיתם מפרשת כאמור "לעושה אורים גדולים" (תהלים קלו, ז), שלא אמר 'עשה' אלא 'עושה'.

הגה"ה ואף שאין חדוש נכר לעין. אמנם הד' יסודין עלאין, דאינון השרשין קדמאין, ואבהן דכלא, כנזכר בזהר (וארא כ"ג ע"ב) שהם שרש כל מעשי בראשית ופנימיות כלם, והם ד' אותיות הני"ה ברוך הוא, התמזגותם והרכבתם כל עת ורגע בשרש שרשם, אינו מושג כלל, והוא יתברך שמו מחדשם כל רגע לפי רצונו.

וענין התמזגותם כל רגע, הם התתר"ף צרופי השם ברוך הוא, על פי השתנות נקדתיהם תתר"ף רגעי השעה, וכן משתנים עוד כל שעה לצרופים אחרים, וגם אין מדת יום שוה למדת לילה, לא כל יום דומה לחברו שלפניו ואחריו כלל, זה שאמר 'המחדש' כו' 'מעשה בראשית' דיקא.

לוח הלימוד היומי: ג אלול • ג אדר

וזהו שנקרא הוא יתברך שמו, "האלקים", בעל הכחות כלם (*). שכל כח פרטי הנמצא בכל העולמות, הכל, הוא יתברך שמו, הבעל כח שלהם, שמשפיע בהם הכח וגבורה כל רגע, ותלויים בידו תמיד לשנותם ולסדרם, כרצונו יתברך.

הגה"ה ואף שהוא שם משתף לכל בעל כח שנמצא בעולם, וכל שרי מעלה ומטה נקראים "אלהים", כמו שפתיב (תהלים צו, ה) "אלהי העמים", "כי כל העמים

נפש שער א - פרק ג החיים ג

לְכוּ אִישׁ אִישׁ בְּשֵׁם אֱלֹהָיו" (מיכה ד, ה). ועי' זהר (ויקרא ח' ע"א ובפרשת בלק ר"ח א') בענין "ויבא אלהים" דכתיב באבימלך ולכן ובלעם, פרוש, השר שלו, כי הם ממנים עליהם להנהיגם, וכן דיני מטה נקראים 'אלהים'. ובסבא (זה"ק פ' משפטים צ"ו א') ושמה חד מכל שאר שמהן וכו' עין שם.

אמנם כלם אין הכח שלהם מעצמם, רק ממה שקבע בהם הוא יתברך כח וגבורה להיות מושלים וכו'. לכן נקרא הוא יתברך שמו "אלקי האלהים" (תהלים קלו, ב) וכן כתיב (שמות יח, יא) "כי גדול ה' מכל האלהים", "השתחוו לו כל אלהים" (תהלים צז, ז), וגם העובדי כוכבים קוראים אותו יתברך "אלהא דאלהין", (דניאל ב, מז).

ולכן נקראים 'אלהים אחרים', רוצה לומר שאין הכח שלהם מעצמם, רק מכח הגבורה ממנו, והגבורה ממנו מושף גם כן כחו מהכח שעליו, עד הבעל כח האמתי של כלם הוא יתברך שמו.

ולכן נאמר (ירמיה י, י) "וה' אלקים אמת", שהוא הבעל כח האמתי של כלם, שכלם מקבלים כחם, ממנו יתברך שמו, ז"ש (מלכים א. יח, לט) "ויפלו על פניהם ויאמרו ה' הוא האלהים".

פרק ג

לוח הלימוד היומי: ד אלול • ד אדר

כֵּן בְּדַמְיוֹן זֶה, כְּבִיכּוֹל, בָּרָא הוּא יִתְבַּרְךְ אֶת הָאָדָם, וְהַשְׁלִיטוּ עַל רַבִּי רְבוּן כַּחוֹת וְעוֹלָמוֹת אֵין מְסֻפָּר, וּמְסֻרָם בְּיָדוֹ, שִׁיחָא הוּא הַמְדַבֵּר וְהַמְנַהֵג אוֹתָם, עַל פִּי כָל פְּרָטֵי תְנוּעוֹת מַעֲשָׂיו, וְדַבּוּרָיו, וּמַחֲשֻׁבוֹתָיו, וְכָל סְדְרֵי הַנְּהַגוֹתָיו, הֵן לְטוֹב אוֹ לְהַפֵּךְ חֵס וְשְׁלוֹם.

כִּי בְּמַעֲשָׂיו וְדַבּוּרָיו וּמַחֲשֻׁבוֹתָיו הַטּוֹבִים, הוּא מְקִים וְנוֹתֵן כַּח בְּכַמָּה כַּחוֹת וְעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים הַקְּדוּשִׁים, וּמוֹסִיף בְּהֵם קְדוּשָׁה וְאוֹר, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (ישעי' נא, טז) "וְאֲשִׁים דְּבָרֵי בְּפִיךָ וְגו' לְנִטְעַ שְׁמַיִם וְלִיסוּד אֶרֶץ", וְכַמְאָמְרָם זְכָרוֹנָם לְבִרְכָה (ברכות סד). אַל תִּקְרָא בְּנִיךָ אֶלָּא בּוֹנֵיךָ, כִּי הֵמָּה הַמְּסַדְרִים עוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים, כְּבוֹנָה הַמְּסַדֵּר בְּנֵינוּ, וְנוֹתְנִים בְּהֵם רַב כַּח.

ובהפוך חס ושלום, על ידי מעשיו או דבוריו ומחשבותיו אשר לא טובים, הוא מהרס ר"ל כמה כחות, ועולמות עליונים הקדושים, לאין ערוך ושעור, כמו שנאמר (שם מט, יז) "מהרסיף ומחריביך ממך יצאו", או מחשיף, או מקטין אותם וקדשתם חס ושלום, ומוסיף כח לעמת זה, במדורות הטמאה ר"ל.

זהו "ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים וגו' (בראשית א, כז), כי בצלם אלקים עשה" וגו' (שם ט, ו) שכמו שהוא יתברך שמו, הוא האלקים, בעל הכחות הנמצאים בכל העולמות כלם, ומסדרם ומנהיגם כל רגע כרצונו, פן השליט רצונו יתברך את האדם שיהא הוא הפותח והסוגר של כמה אלפי רבואות כחות ועולמות, על פי כל פרטי סדרי הנהגותיו בכל עניניו בכל עת ורגע ממש, כפי שרשו העליון של מעשיו ודבוריו ומחשבותיו, כאלו הוא גם כן הבעל כח שלהם כביכול.

ואמרו זכרונם לברכה באיכה רבתי (בפסוק א, ו, וילכו בלא כח גו') רבי עזריה בשם רבי יהודה בן סמון אומר, בזמן שישאל עושין רצונו של מקום, מוסיפין כח בגבורה של מעלה, כמה דאת אמרת "באלקים נעשה חיל" (תהלים ס, יד), ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום, כביכול מתישין כח גדול של מעלה, דכתיב (דברים לב, יח) "צור ילדך תשי" וגו'.

אוצר החכמה

ובכמה מקומות בזהר הקדוש, דחובי בר נש, עבדין פגימו לעלא כו', נחטאי בן אדם עושים פגם למעלה וכן להפך כנ"ל. וזהו שאמר הכתוב "תנו עוז לאלקים" (תהלים סח, לה). ובזהר ריש פרשת בא, "ויהי היום ויבאו גו' להתיצב על ה'" (איוב א, ו), כד בעאן לקימא על אינון עובדין דישאל, על ה' ודאי קימין, דהא כד ישראל עבדין עובדין דלא כשרן, כביכול מתישין חילא דקודשא בריך הוא, וכד עבדין עובדין דכשרן, יהבין תוקפא וחילא לקודשא בריך הוא, ועל דא כתיב "תנו עז לאלקים", במה, בעובדין דכשרן, [כשרוצים לעמד ולקטרג על אותם מעשים של ישראל, נחשב כאילו עומדים כביכול על ה', שכאשר ישראל עושים מעשים שלא כשרים, כביכול מתישים כחו של הקדוש ברוך הוא, וכאשר עושים מעשים כשרים, נוהגים תקף וכח לקב"ה, ועל זה כתוב תנו עז לאלקים - במה, במעשים כשרים].

אוצר החכמה

נפש שער א - פרק כא **החיים** נז

וכשם שכל גופו של אדם עולה ומזדבן על ידי עסק התורה והמצוות, כך העולמות כלם, אשר הן המה שעור קומת אדם, כמו שכתבתי לעיל פרק ו', הם מזדבנים ומתטהרים ומתעלים.

והאדם הישר העובד אמת, לא יפנה דעתו ומחשבתו בעת עבודתו לו יתברך שמו, אפלו כדי לעלות ולטהר גופו ונפשו, אלא שיעלה טהר מחשבתו וכונתו ופנה למעלה - לתקון וטהרת העולמות הקדושים.

וזו היתה גם כל ענין עבודתם של האבות, וכל הצדיקים הראשונים, שקימו את התורה קדם נתינתה. כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה על פסוק "מן הבהמה הטהורה" גו' (בראשית ז, ח), ואמרו: "מכאן שלמד נח תורה", ואמרו (יומא כ"ח ב'): "קיים אברהם אבינו את כל התורה" (וכן איתא בבראשית רבה פרשה צ"ב, ובבבבב רבה פרשה י"ד, ובתנחומא בהר, ובמדרש תהלים מזמור א').

לא שהיו מצוים ועושים כך מצד הדין, דאם כן לא היו מעמידים חס ושלום על דעתם והשגתם, אף שהשיגו שלפי ענין שרש נשמתם ההכרח להם לעבר ולשנות אף מקצת מאחת מכל מצות ה', ולא היה יעקב אבינו עליו השלום נושא שתי אחיות, ולא היה עמרם נושא דודתו חס ושלום.

רק מצד השגתם בטהר שכלם התקונים הנוראים הנעשים בכל מצוה בהעולמות וכחות העליונים ותחתונים, והפגמים הגדולים והחרבן והריסה חס ושלום שיגרמו בהם אם לא יקימום.

וכן נח הקריב דוקא מן הבהמה הטהורה, כי ראה והשיג הכח והשרש העליון של כל בהמה וחייה, איזה מהם כח שרשו מצד הקדשה, והקריבה, ואיזה מהם כח נפשה מצד הטמאה והסטרא אחרא, ולא בחר בה להקריבה לפניו יתברך, כי לא ירצה.

וזהו "ויתהלך חנוף את האלקים" (בראשית ה, כד), "את האלקים התהלך נח" (שם ו, ט), "האלקים אשר התהלכו אבותי לפניו" (שם מח, טו), שפרוש "אלקים" - בעל הכחות כלם, הינו, שהשיגו עניני הכחות העליונים ותחתונים, וחקות שמים וארץ ומשטרם, וסדרי הנהגתם והתקשרותם והרכבתם על ידי כל עניני מעשי האדם, ועל פי סדר וענין זה היה כל אחד

נח נפש שער א - פרק כב החיים

מהם מתהלך ומתנהג בכל עניניו, כפי שראה והשיג התקונים העליונים לפי שרש נשמתו.

לכן כשהשיג יעקב אבינו עליו השלום, שלפי שרש נשמתו יגרים תקונים גדולים בכחות ועולמות העליונים אם ישא השתי אחיות אלו רחל ולא, והמה יבנו שתיהן את בית ישראל, יגע כמה יגיעות ועבודות להשיגם שינשאו לו. וכן הענין בעמרים, שנשא יוכבד דודתו שיצאו ממנה משה, אהרן ומרים.

וזה גם כן אחד מהטעמים שלא נתנה התורה לנח והאבות הקדושים, שאם היתה נתנת להם, לא היה יעקב רשאי לישא שתי אחיות, ולא עמרים דודתו, אף אם היו משיגים שכך ראוי להם לפי שרש נשמתם, ובאמת זה היה כל בנית בית ישראל עם סגלה ותקון כל העולמות עליונים ותחתונים. כענין מאמרים זכרונם לברכה (סנהדרין נח, ב) ואם תאמר קין נשא אחותו, "עולם חסד יבנה" (תהלים פט, ג).

פרק כב

לוח הלימוד היומי: כה תשרי • כה ניסן

ומשבא משה והורידה לארץ, לא בשמים היא. ולבל יתחכם האדם הגדול שהשגתו מרבה, לומר, אנכי הרוואה סוד וטעמי המצות בכחות ועולמות העליונים שראוי לי לפי שרש נשמתו, או למי ומי לפי שרשו, לעבר חס ושלום על איזה מצוה, או לדחות שום פרט מפרטי המעשה, לעשותה במגרעת אף דקדוק אחד מדברי סופרים, או לשנות זמנה חס ושלום.

ולזה סימה התורה (דברים לד, י) "ולא קם נביא כמשה", וכמו שלמדו זכרונם לברכה "אלה המצות" (ויקרא כז, לד), שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה (שבת קד, א), וכמו שסמכה התורה (דברים יג) "את כל הדבר אשר אנכי מצוה גו' לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו" וגו', שגם "כי יקום בקרבך נביא" וגו' רצה לומר להוסיף או לגרע חס ושלום "לא תשמע אל דברי הנביא ההוא. אחרי ה' אלקיכם תלכו" וגו'.

ס נפש שער א - פרק כב החיים

סמך מהמקרא, ועין במדרש שהביא הרמב"ן זכרונו לברכה בפרשה בהעלתך משם רבנו נסים גאון ז"ל.

ומעת שבעונינו פסקה נבואה מישראל, אף אם יתאספו כל חכמי ישראל, אשר נמסר להם מעשה בראשית ומעשה מרכבה, ויעמיקו השגתם וטהר שכלם לשנות אף איזה פרט מאיזה מצוה, או להקדים ולאחר זמנה חס ושלום, לא נאכה ולא נשמע אליהם. ואף בכת קול אמרו (בבא מציעא נ"ט ב'): "לא בשמים היא".

ועדין בימי חכמי התלמוד היו רשאים לחדש מצות דרבנן כשמצאו סמך מהתורה, כגון נרות חנכה וכיוצא, כנ"ל, וכן לגזר גזרות, כמו י"ח דבר (שבת יג:) וכיוצא.

וכאשר נחתם התלמוד הקדוש, אנו אין לנו אלא לשמר ולעשות ככל הכתוב בתורה הקדושה שבכתב ובעל פה, ככל משפטם וחקתם ובזמנם ופרטיהם ודקדוקיהם, בלי נטות מהם נטיה כל דהו.

וכשיקיים איש ישראל כראוי, אף אם לא יכוז, וגם לא ידע כלל טעמי המצות וסודות כוננתם, עם כל זה נתקיימו המצות, ויתקנו על ידיהם העולמות, ויתרבה בהם קדשה ואור, בכל מצוה לפי שעתה ומקורה וענינה, ויתן עז לאלקים יתברך שמו. שכן קבע הבורא יתברך שמו טבעם של העולמות, שיתנהגו על ידי מעשי האדם, וכל מצוה, היא העולה מעצמה לפעל פעלתה המיוחד לה.

ומי שזכהו יתברך שמו להשיג נסתרות תורתנו הקדושה, אשר השאירו לנו ברכה קדישי עליונין חכמי התלמוד, כגון רבי שמעון בן יוחאי וחבריו ותלמידיו, וששותין מימיו בדורות האחרונים כמו הרב הקדוש איש אלקים נורא האריז"ל, אשר האירו עינינו בקצת טעמי וכונות המצות, הוא רק כדי שיתבונן כל אחד לפי שכלו והשגתו, עד היכן מגיעים כל פרטי מעשיו ודבוריו ומחשבותיו וכל עניניו בהעולמות והפחות עליונים ותחתונים, ויתפעל ויתעורר מזה לעשות ולקיים כל מצוה, וכל עניני עבודתו לבוראו יתברך שמו, בתכלית הדקדוק ובאימה ויראה ואהבה עצומה ובקדשה וטהרת הלב, ועל ידי זה יגרם תקונים יותר גדולים בהעולמות, מאם היה מקיים המצוה בלא קדשת וטהרת הכונה. אמנם העקר בכל המצות לעכובא, הוא פרטי המעשה שבהם.

תשובה טו (ב)

שלום להרבני המופלג מו"ה אברהם צבי כ"ץ נ"י:

יקרתו הגיעני ולא ידעתיו להכבו אך מכותלי כתבו ניכר כי צ"אוריין הוא, ונפשו צעלחו נידון כי א' החרוז נגדו ומיחה שלא יעברו לפני התיבה צמנצושי בגד למר באמרנו כי התפלה שבנוסה ספרד שהם מתפללים היא לפיגל מכל ברכתא ואין הלוצש בלמר כדאי הוא לה, האבוי יודי הלל שניכס מודים שרוב כל ישראל מלוצשים בצגדים הגיל ואינם חוששין שמא נחערב בהם תוע פסקה ומ"מ המזכר קדוש יאמר לו, אבל שוב אין כדאי וראוי לעבור לפני התיבה בצביל זה הם שלא להזכיר, וגם שכנגדו החולק עליו מודה שוב אלא שאמר טעם ע"פ סיד נסתר שנוסחה ספרדית אינה סובלת זה וראו דבר שאין אני יודע מה הוא סה אולי אם יבואו דבריו אליו ויורני איך ומה ומתי אצוינס ואדון ביניכס אבל סחמא כפרשוו הכל יפלה

פיכו:

הנה כבר גליתי דעתי לכל העומדים לפני כי כך קבלתי מצדתי ז"ל, והם מורי הגאון חסיד שבכחוכה מו"ה נתן אדליר ז"ל והגאון רבן של כל בני בגולה הפלגה ז"ל אשר מימיכס שהיה ח"ל וממקורם חזנת, כי כל הנוסחאות שוות זו כזו וכל שיש צוה יש צוה אלא שאין אהנו יודע עד מה, ואנו מתפללין ע"ד מתקני תפלות ונוסחאות הללו כי כולם לדבר א' נחכונו, כמו סגנון אחד לכמה נביאים ואין צ"י נביאים מתנבאים בסגנון אחד [סנהדרין פ"ע ע"ח] כי כל נוסחה ינוסחה אינה אלא סגנון אחד משונה מחברתה אבל הם עולים למקום אחד, וכצדק נר האלקים האר"י ז"ל ואין וחוקר ותיקן כי הוא ידע תיבין הדברים, הוא העמיד בסידורו כל דבר על מכונו וגילה העלמות של הנוסחה ההיא הספרדית יען כי היה ספרדי ואילו הוא היה אשכנזי או היה נמלא באשכנזים איש כמותו היה עושה כיוצא בזה בסידור אשכנזי, ועתה בדורות האחרונים הצאים בצוד ה' די להם שמצויים דברי האר"י ז"ל אבל אין אהנו יודע להוציא כן מנוסה אשכנזי ע"כ עוב להם להתפלל מסודור ספרדים שגהסם סם מקום ההיכלות והיתודים ע"פ האר"י ז"ל ומה א) שהתללו אשכנזי אע"פ שגם סם נרמז הכל והמתפלל על דעת המהקן הנוסחה ההיא עד מהרה ירוץ דברו ומי"מ נוח להם להתפלל מה שמצויים ממה שמתפלל ע"ד המתקן, ופי"כ מורי הגאון החסיד שבכחוכה מו"ה נתן אדלער ז"ל הוא צעלמו עבר לפני התיבה והתפלל ספרדי בסידור האר"י ז"ל יבן מורי הגאון צעל הפלגה ז"ל כי רק אף הנה התפללו צנוסח האר"י ושום אחד מהאשכנזים המגורפים להמנין לא התפללו כי אם אשכנזי, ואפילו צנו הגאון צעל מחנה לוי ז"ל לא שינה נוסחה אשכנזי וניד אחר פעירת אציו הגאון ז"ל צועל הכנסה שלו והתפלל צבהכ"י של קהל צפפדי"מ והוא דבר מפורסם וידוע, וכל מטעם כי מי שאינו יודע עד מה אין לו לשנות נוסחתו כמלווה עליו צמג"א רס"י ס"ח צשם ירושלמי וצקן כתב האר"י עלמו, והיוצא מדבריו שהמתפללים ספרדית מסחמא צאו בצוד ה' ינכנסו צסתר המדרגה ויודעים מה שאומרים יפה עשו, ומי שלא הגיע לכך בגון אהנוי מה שאנו מתפללין ע"ד מתקני תפלות נוסחי אשכנזי גם חתלחוי נשמעת, אבל אין לומר שהתלה זו משונה מחברתה ואינה סובלת בגד למר דבריו הכל המה. ראה זה ראיתי צמנהגו מורי הגאון מ' נתן אדלער ז"ל צבוי"ט של

(א) נדב"ל -ממה".

סוכית לא קרא ללוי למי שאוכל חדש, כי באותו זמן כבר נקברו השעורים שהם חדש קודם העומר וכלוי קורין לפניו צביעי של סוכות ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו עד עלם היום הזה מד הצואכס היה צברך על החורב ויקראו לפניו מקרא זה ושוב ישחכ. שר וי"ש ויאכל פתו המחומץ צשמרי שר שרוב פוסקים גם צוב הזמן הוא דאורייתא, וכיוצא בזה השתא הבה שנה השמיטה אינו ראוי לקריה צתורה לא יגוש את רעבו למי שלא עשה פרחצול ער"ה. הסבר צכניסח שמיטה וגם יעשה ב) פרוצבול ער"ה הצפ"ל צביאחיו ללחט די כל הפוסקים החולקים צוב עיין ח"מ סימן ס"ז, כיוצא צאלו ראוי להחסידיס לחכר, אבל להפלה צבגד למר אין לחוש לדבריו אם לא ישמעני ויברר דבריו ויגלה לי סתרו אז אודה על האמת אם הוא אמת ומי ששמו אמת יורני דרך יבחר ואתתוס צצרכס:

משה"ק פוסר מפפד"מ

תשובה טז

שלום וכ"ט ליחידי הרבני המופלג מו"ה שאיר נ"י:

ג"ה הגיעני, והכרחה להשיב להחזיר לו אגרת י"י הגאון החסיד דאובעל אשר אמרתיו מאוריס מעלפת ספיריס, צמ"ש צנגלות לדבר א' נחכונו הוא ואני היש חוק מתוק מזה לענין עיקור דין של לביש צגדי למר אשרי המזכר וקדוש יאמר לו, ומי"מ רוב ישראל שאינם מזכרים מנן מרמי להו מידיהו:

ומ"ש שכל הנוסחאות שוות אין כוונתי שהנוסחות צעלמס שוות וצכו דבר שהוכחש מונייה וציה, אלא הלא פרשתי דברו צצכל הגסחאות מרומזים כינה א' והתפלות כולם עולים עפיה לראש דיק אלא שלשון משתנה לפי שטרו של כל א' שעוה צו על דרך שהחז"ל [סנהדרין פ"ע ע"ח] נצווח א' עילה לכמה נביאים ואין צ' נביאים מתנבאים צסגנון א', כי חלילה לומר שיש שינוי צצבוהה כי לא איש אל וצן אדם וותנתס כל מה שראה יעשה ראה עמוס ומיכס אלא שלשוניתס משחתיס לפי צחינתס, וכ"י צענין החפלה נחתה לפיגל כמי שהוא צצבווח מעילא לתחת ומי שיש מוח צצקדקדו יצן זה לאיסרו, ומורה להשתוק צכלן השוי רלצ"ח סימן ע"ד וסימן פ"ה ע"ש היעב:

ותמהתי על דברי הגאון צאגרת שלו גם כי כל דבריו צצכמה וצצבוהה וצדעת וצכל מלכת מחשבת, אף מ"ש כו מהפללי ספרדית קבלו עניהס שלא להוריד לפני התיבה מי שמלוצש זמה, אם קבלה היא נקבל, אף אני רוחה עיקר מהפללי ספרדית כס גולי שאניא ופרעוגאל ומהה דרים צאמשטרס ולנידון והמצורג והמה והכמיהס בגד למר ילצשו צהפתלס, ואם אולי כוונת הגאון על האשכנזים המתפללים-ספרדית המה קבלו עליהס ועל כל הנלוים עליהס לעולם ועד שכל מי שירצה לפרוש מתקבל אשכנזי ולהתפלל ספרדית מהויב לקבל גם הקנה זו, הנה צריך שימלא כחצו על ספר התקנות. צצוה זמן יצאחה מקום התאספי ומי כס המתקנים וכל זה צריך התיב ותיס ממופלגי דור צתקנת רגמיה מר"ה וסייעשו צצס' השוי מהר"ס מר"צ:

ומה שהשתיק מעלתו מכפר לקימי אמרים אחוה ספר לא נמנה צצקהלחתי כי אפילי צש"ס ופוסקים כי הוא חיינו ואורך

(ב) ע"י בליקטי הערות.

מניחים שיממדי שומר עליהם ע"כ אי אפשר ליתן כתב תעודה להם, וכבר הארכתי יותר מדי והאומר לעולמו די ואמר די וקץ וחכמים לגלותו והאחרית טוב וחקוקה טובה לגלותו, הכ"ד החותם בצרכה פ"ב יום אי ל"ח למצוי הק"צ לפ"ק:

משה"ק פוסק מפפד"מ

תשובה יז

שלום וכ"ט לתלמידי הרבני המובהק המופלג חרוץ ושגח כש"ת מו"ה משה ג"י ברעזוא:

יקרתך הגיעני והנאתי בדברי חורקת כראוי למי שאומרם ושאלת חכם חלי תשובה:

והנה מה שעמדת עמ"ש צשי"ע ח"ה רס"י ס"ט א"ס יש בני אדם שהתפללו כל אחד מהם צשי"ע עומד אחד מהם ואומר קדיש וזכרו וזכרה ראשונה של יולר זכו ושם צמ"א ססק"ד צש"ס רד"ז ח"ה ס"י רמ"א שא"ס כולם כבר התפללו ביחוד ולא שמעו קדיש או קדושה לא יחזרו עוד להתפלל לומר קדיש וקדושה ע"ש, וכי דגול מרצבה דנראה כחולק על ש"ע דאינו מחלק בין התפללו כולם או לא ע"ש, והגם שאין דבריו מוכרחים דשי"ע לא מיירי אלא מפריסת שמה וזכרה ראשונה שזי"ר ורד"ז מיירי שלא יחזרו להתפלל כיון שכבר התפללו, מ"מ כן כתב להדיא צר"ן דמיתתי צ"י רס"י זה דאפילו התפללו כולם ביחוד חחרים וזועדים לומר קדיש וקדושה דלא כרד"ז:

ועיינתי צפנים צרד"ז ח"ל, דכיון דהתפללו כל אי צשי"ע פרח מינייהו קדיש וקדושה כדלמדין גבי צרכת המחזן וכיון דפרח מינייהו אשי"ג דח"כ נחצרו עשרה אינם יכולים לחזור ולהתפלל קדיש וקדושה דהא לא מיחייבו חו"א) וכו' עכ"ל לעניינינו. והנה לא כתב צבכ"מ דפרח זימון מינייהו דלא מיירי צב"ג אלא צתפלה כתב דפרח חויבו מינייהו, וכונתו כי היכי דג' שאכלו ונחייבו צימון ואירע שנתפרדו וצדק כל אחד לעצמו ושוב נודמנו יחד אין שום ס"ד צע"ל שיחזרו ויצרכו צבכ"מ כדי לזמן, דכיון דצשעה שצרכו כ"א לעצמו לא היה שייך זימון כיון שלא היו שלשצן יחד וגוף מ"ע של צבכ"מ יאלו ידי מוצתן ורק הזימון שהוא כמו עטרה לראש צבכ"מ אותו לא יאלו ידי מוצתן, לא נאמר שיחזרו כל צבכ"מ כדי לעטרו צימון צבכ"מ אין כאן זימון אין כאן ובייט אין זימון למפרע, וה"ע צשעה שכל אחד התפלל לעצמו לא היה שייך חייב קדיש וצרכו וקדושה רק שהוא עטרה לחפלה וכיון שכבר התפללו צ"ק התפלה שוב לא נאמר שיחפלו חפלה שלימה לצעלה כדי לעטרה צקדיש וקדושה, זהו צצרתו, וצבוק התשובה מסיים שהיה צרכה לצעלה מהש וכצ"ל נכונה וישנה היא:

וכדי ליישב דברי צר"ן צצ"י רס"י ס"ט ע"כ פירש"י ר בני אדם שהתפללו כל אחד בפני עצמו ביחוד ולא שמעו לא קדיש ולא קדושה כ"י אחד מהם עומד ומתפלל בקדיש וצרכו ומתחיל ציור עכ"ל, וצטור כתב ע"ז עוד דמתפללין גם אבות וצבורות וקדושה, ח"ל וליישב סצרת רד"ז דלא דמי לצבכ"מ:

בשלמא צבכ"מ הלא צבכ"מ צדק כראוי רק שלא עטרו צצ"ק וכיון ש"ל ידי חוצת העיקור אין זימון למפרע, אכל

מנינו יבנה והגב יומם ויללה אין לי פנאי לעיין בצאחרונים כ"א צשי"ס וראשונים, ואך לא זכיתי להבין דברי ס"י ה"ה ש"י נוסחא ספרדית היא לבני התעוררה ח"כ הכהנים והלויים שיודעים צש"ס לא (ה"ז א) להתפלל צטסח זו אלא נוסח ידוע לכהנים, ועוד לע"ג הלא צימי חכמי ש"ס כבר נחפרנו יא ידעו צש"ס כ"א הכהנים והלויים ודבית רבי והנשיאים שהיה יחוסם משפטים בן אצט"ל לבית יודיה, אם כן כלם התפללו ספרדית ומנין לנו בני גולה שאחר הש"ס נוסחאות אחרות מה שלא היה לחכמי התלמוד, והנה ר"א הגדול היה מצני צניו של מרש"ה כמבואר צמד"ש [רצ"ה חוקת פרשה י"ט—ד"י צפסוק ושם הלאה חליפ"ק, ור"ע תלמידו היה מצני גרים וע"כ ר"ע התפלל ספרדית ור"א התפלל נוסחא השייך לצצ"ט לו, ואך כי גור תענייתו ולא נענה ר"א יוד ר"ע ואמר אצינו מלכנו ונענה [תענית מ"ה ע"ב] ואך יכול להיות שלוחו של ר"א ושל כל בני הכנסת ה"ה וכו' אצנו מכם ואך נעשה שלוחם, והנה כל חכמי צרפת רש"י וצע"ל חוס' ור"מ מרצ"ה ובר"ש והטור כולם התפללו אשכנזית ולא ידעו צש"ס ועלתה חפלתם השמימה, ור' שמעון הגדול שהר"י ז"ל צחר צפוטו צרי"ה וי"כ"כ שהם מתוקנים ע"ד האמת אחרי פוטו הקליר והוא עלמו התפלל אשכנזית צמנג"ל, והגאון ר' עמרם מסדר חפלות ישראל מקומו צמנג"ל וראייתו קצרו וכן צע"ל ונחנה חוקק ביחו עדיין ש"ס, לפני כל אלו שחוס חפלתם רחמנ"ל לילן, ח"ל הר"ש צשצובה מציו"ר צ"י צטי"ד סס"י פ"ב על סומני שופות וכו' הר"ש ח"א אז צארץ ספרד צטולטולת כתב ח"ל, ודב כי אצו אצו אוכל על פי מסורת שלהם כי אצו מחזיק המסורת שלנו וקבלת אצותינו חכמי אשכנז שהיתה חתורה ירושה להם מאצותיהם מימי החרבן וכן קבלת אצותינו רצותינו שצצרת יותר מקבלת בני חרץ הזאת וכו' עכ"ל, ע"י כן דברי הספר הג"ל צדברי ספר החתום, וכבר כתב רמב"ם בספרו מצלמות חוצה כל מה שלא נצ"ח צשי"ס צצלו וירושלמי ומדרשיהם אן אדם מחוייב להאמינו והמאמינן יאמינן:

ועתה אני אדבר ואדרות הגיד מר"ה אצרכם צ"י י"י ואומר לו צדואי אם יראה להקדש ולהספר עצמו צמוחר לו שלא לצצ"ט כלל צגדי צמר מצויים והלאה קודש יאמר לו, אך אם ח"ה לו וכ"י הוא ככל המון ישראל כי ישמם, מ"מ אשי"פ שאינו אומר צשש"ט חפלה יחיש יותר לחשש צשטנו חליה שא"ס ולצ"ט פצחן צשטנו חפלה מעטם ספק צשטנו הרי אומר עצמו הצגדים הללו גם שלא צשעת חפלה כיון שצכנס לבית הספק, ע"כ אם לא יראה להיות מהצרכים מס' הג"ל אין חילוק בין שעת חפלה לכל היום כ"ל, אך מעטם אחר אני מחנה פניו כשמתפלל צקבל חסידים צגדי פצחן ילצ"ט מפני פירוד לצצות מחלוקת חכו שטי"ן ע"ז במרקד יותר מששטנו, וכן כי ליתך כל בית ישראל הצפרדים עמה לג' חלקים צשי"ה חדשים וקדושים ופרושים נא יחד לצצנו לאצבה וליראה את שחק, ע"כ נצחתי ישמע ועכ"פ צהתפלל עממה ילצ"ט צגדי פצחן או משי אצל לא מן הדין אלא מעני דרכי השלום:

ועוד זה אדבר מ"ש מעלת ידידי מו"ה מאיר כ"י למה נחתי הרה"ה על עליהם ולא על עורך, לשון זה אין לו מוצן וכמדומה לי כך טוונחו מ"ע מוכרי עלייתם צריכים הכשר וכתב תעודה ולא מוכרי ערך, שאלה גדולה שאל, הנה מוכרי עלייתם הוא פאצריקאנט ישראל ועושה מנצבתו צשמורה ואלה שאחן לו כתב תעודה על זה כדי שגם החסידים יקומו ממנו ונחתי לו, אמנם הפאצריקאנט של עורך הם אינם ימונ"ה ירצים הם ככל עיר ועיר ואינם מצקבים ואינם

(א) יותר נכון, לא היה להם.

(א) בדפוח"ק, דהיא לא מיחייביתו.

השיב

אורח חיים סימן ז

משה

עג

ומיהו ודאי 'לדיקיס ילכו צס' (הושע יד, י), טעימא
צעלמא או שתיית קאווע וטעה, מנהג ותיקין
היא, חבל המשתכרין והממלאים כרסם – כאשר
ידעתי שצאים לידי קלות ראש ושחוק, וישנים ומצטלין
התפלה – עליהם נאמר (סס) 'ופושעים יכשלו צס',
אוי להם ולנשמתם כי גמלו להם רעה, צפרט ציוס
הקדוש והגורא ההוא.

נפשם ועל ידי כך הם זריזין יותר צתורה, וגם
היא טוב מאד לנקיות קודם התפלה, עליהם אני
קורא 'גומל נפשו איש חסד' (משלי יא, יז), ויערצ
להם ויצושם להם. וצכל יהיה דעתו לשם שמים,
כאמרם (אבות פ"ג מ"ג): וכל מעשיך יהיו לשם שמים,
רק שיסתו קודם אור היום דוקא. כן נראה לי
נכון ואמת צס"ד כ"ו.

ד) **סיומא** דמילתא, אומן שקמים קודם אור היום
וחלש לצס, ואין דעתם צלולה לעסוק
צתורה כראוי על ידי זה, אם שותין קאווי להשיב

הקמים קודם
אור היום
וחלש לבם
יכולים
לשתות קפה
להשיב נפשם
קודם היום

והנה גם הצאר היטצ צאורח חיים צסימן פ"ט
ס"ק ט"ו הציא צסם הצאר היטצ שלפניו
דמתיר צשתיה, רק צאכילה אוסר, עיין סס כ"ח.

שאלה ז

הלבוש בבגדי צמר אם מותר לו לירד לפני התיבה

בירך לקחתי ובירך אשיב^א, ותשובתו בצידו.

כלאים, עד שילבש בבגדים אחרים בעמדו

בתפלה.^ב

על דבר ששאל באשר שיש אחד מאנשי עירו
שאמר שיש קפידא שלא יתפלל לפני
התיבה מי שלבוש בבגדי צמר, מחמת חשש

הנה אמת שיש חשש גדול על צגדי הצמר אם
לא נתערצ צו חוט פשתן, שהוא מצוי מאד

בבגדי צמר
יש חשש
שעטנו ואשרי
להזהר ואין
לובש בגדי
צמר

יד משה

מתיר אלא לחולה, כדאי הוא הגאון השיב משה לסמוך עליו.
ובפרט שכן כתב המחצית השקל בשם הגאון שב יעקב סימן

ח' [הובא לעיל בהערה טו], עד כאן תוכן דבריו.
אך יש חילוק גדול בין שיטת רבינו להחיד"א ושב יעקב,
דלדידהו קאי דברי הזוהר גם לפני עלות השחר, אלא שמחלקים
שהזוהר מדבר רק באוכל לשם רעבתנות וכדומה. אבל לדברי
רבינו לא איירי הזוהר כלל קודם עלות השחר, ומה שאוסר
רבינו למלאות הכרס אינו מחמת חומרת הזוהר, אלא מחמת
שבאים על ידי זה לביטול תפלה וכו', וכדמוכח מלשונו לעיל.

כח. ז"ל: ובבאר היטב אשר לפני כתב לחלק בין אכילה
לשתיה, דבאכילה אסור ובשתיה מותר.

א. על פי במדבר כג, כ.

ב. אודות תשובה זו והמסתעף, עיין מה שנכתב באריכות
בתולדות רבינו (בספר הגה"ק בעל ישמח משה עמ' שלא-לג. ובפרקי
התולדות שבראש ספרינו זה, פרק רביעי, תחת הכותרת 'משא ומתן עם
החתם סופר בהלכה').

י"ד מביא ג"כ דברי הזוהר הלז שבכל השנה קודם שיתפלל
לא יאכל, ואפילו הכי פסק כאן כרמ"א, כי בטועם כל שהוא
מותר לאכול ולשתות אם הוא רעב או צמא כמבואר שם בסימן
פ"ט, וכל שכן בערב ראש השנה שישנן שני טעמים לשבח
פשיטא שמותר לאכול, ואין לשנות המנהג. ושרי ליה מאריה
לספר הלז שהטיח דברים נגד רמ"א בכדי.

כז. בשדי חמד (ח"ט מערכת ראש השנה סי' א אות א) הביא מהחיד"א
בשירי ברכה (סי' פט סק"א) שציין לדבריו שכתב בספר
ברכי יוסף (אות ב. הובא לעיל הערה טו) דאסור לטעום מידי בקומו
באשמורת, רק קאהווי" בלי סוקאר. וכן כתב בספר טוב הארץ
(דף עג), דאף הקם בחצות הלילה אסור לטעום, והטועם הרי
זה כעובד עכו"ם ונקרא מעונן ומנחש. וכן ראיתי למהר"ר
ישראל שלמה לינגי בחיבורו כת"י, האריך בזה לאסור על
הנוהגים לאכול באשמורת ערב ראש השנה. ומסיק בשדי חמד
שם, דמכל מקום דברי הרב השיב משה בסוף דבריו – להתיר
למי שחלש לבו לשתות קפה כדי שתהיה דעתו צלולה לעסוק
בתורה – נכונים בטעמם. ואף שנראה מדברי החיד"א שאינו

כנודע^ג, ואשרי להגזיר ואין לזש בגדי נמר. וצמדינות פולין, כל מי אשר נגע יראת ה' בלבו אין לזש בגדי נמר^ד. וגם צמדינה זו, מעט שצאתי לכאן הרצה הסירו בגדי הנמר מעליהם, ויצא עליהם צרכה. אבל מכל מקום אין צדינו לכוף את [ה]המון שלא ללזש בגדי נמר^ה.

והנה צענין העזרה לפני התיבה צבגדי נמר, אמת אם יש ח"ו שעטנו צהצג שלזש בו, דהיינו שמעורר בו חוט פשתן, אף שהוא לא ידע ממנו, מוזק מאד להתפלל^ו. דמלצד שהיא לאו דאורייתא (דברים כג, יא), יש בו טומאה גדולה צבגד שעטנו. ודורשי רשומות אמרו 'שעטנו' היא אותיות 'שטן עז'^ז, שכת השטן הוא עז וחזק מאד מחוח על הלזשו. וגם עז הוא עז, דהיינו 'שעיר', כמו

אם יש שעטנו
בהבגד
שלובוש בראף
שאינו יודע
ממנו מזיק
מאד
להתפלה

'ושעירים ירקדו שם' (ישעיה יג, כא)^ח, ואין יתכן שיעורר רחמים על הציבור כשהוא לזש צכח עז של הסטרא אחרא.

והנה אם הציבור רואים לתקן דאף שהם לזושין צבגדי נמר ואינם חוששין לחשש מערובות מכל מקום העוצר לפני התיבה לא יעצור בלזש נמר, דמחמת שהוא שלוחם וצריך לעורר רחמי שמים על הציבור ראוי לחוש טפי, ודאי תקנה טובה היא, ויצא עליהם צרכה. ואם הציבור אין חוששין לזה – מחמת שרוצם וכל הצעלי צחים מלזושין צבגדי נמר – רק יחיד רוצה למחות, לא נראה לי. כי מאד הדין אם מתפללין שם צצית הכנסת צנוסח אשכנזי ולא צנוסח האר"י זנוק^ל, אין כח ציד יחיד למחות

יד משה

מסיים: אמנם הואיל והוחזקו רוב בגדי צמר בדורותינו למצוא בהם חוטי פשתן, נראה לי דהוה כודאי אבד בו חוט פשתן, לכך נראה לי דהמדקקים לא ילבושו כי אם בגדים צבועים, ועכ"פ ביום כיפורים שאין הולכין בבגדים צבועים אסור ללבוש בלי בדיקה.

ובחכמת אדם (כלל קו אות כה) כתב: ראוי לכל ירא שמים שלא ילבוש הבגדים של צמר שרגילין למצוא בהן חוטין של פשתן.

ו. וכן כתב בספר קב הישר (פרק מו) וז"ל: הלובש בגד שעטנו אפילו בשוגג אין תפלתו נשמעת ומקובלת כלל, אפילו אם הוא מתפלל בכונה, על כן צריכים החייטים ליהדר ליתן השגחה שלא יגרמו היזק למתפללים בבגדי שעטנו, ויהיה חטא רבים תלויה בחייט.

ז. בפירוש הריקאנטי לפרשת קדושים (ויקרא יט, יט) כתב: פירוש המילה 'שעטנו', מצאתי לחכמי הקבלה שפירשו שיש שטן אחד ממונה על מי שלובש שעטנו ויכול להזיק, והא 'שטן עז'. וממשיך: כי כל שעטנו דומה לשתי מדות המקטרגים על כלל ישראל, והקב"ה הפרידן זה מזה שלא יתחברו לעולם, והלובש שעטנו מחבר הכוחות הללו לערכב תפילתם של ישראל. ועיין גם בטעמי המצות להריקנטי מצוה ש"כ. עיין ש"ך על התורה ויקרא יט, יט. דברים כב, יא. הביאו השל"ה הק' פרשת תצא. ועוד. ועיין גם לעיל הערה ב. וביערות דבש (דרוש ה ד"ה ולכן אמרת) כתב: יום כיפור הוא בלי ספק יום מחילה וסליחה, כי השטן אין לו רשות לקטרג, אבל כשלוששים שעטנו שהוא שטן עז, אז אפילו ביוה"כ גבר כחו של שטן לקטרג, כי הוא מעורר ג"כ חטא הבל וקין בקרבנו צמר ופשתן.

ח. דקאי על כחות הקליפה. עיין רש"י ברכות סב, א ד"ה שעיר.

ג. עיין בשל"ה הק' שער האותיות סוף אות ק' וז"ל: עוד מצינו קדושה וטהרה בלבוש הגוף כו', קל וחומר ואלף אלפים פעמים קל וחומר להיות נזהר מטומאת עון פלילי בבגדים שלו, דהיינו איסור 'שעטנו', שהוא איסור גדול, וטומאת העון הזה היא טומאה חמורה, מלבוש שהשטן מתלבש בו, שכן שטן ראשי תיבות ש'וע ט'ויה נ'וז, וגם נרמז בתיבת שעטנו שטן עז בר מינן, והמכשלה הזאת ביד רבים כי חוטאים שאינם יודעים, כאשר ראינו בעינינו בהיותי אב בית דין בקהלה קדושה פראג עיר ואם בישראל, לאחר דרישה וחקירה מצאנו כמה ענינים שהם בשגגה לכל העם. ועיין שם שהאר"ך עוד בזה.

ד. עיין בספר דברי ישראל בסופו (כללי אורייתא, דף לב ע"ג), שהביא בשם הרה"ק מקאזמיר זצ"ל וז"ל: הבעל שם טוב זצוק"ל אמר, שהשם חסיד שקוראים עכשיו [על שעושה לפנים משורת הדין] הוא מבעל דבר, כי החומרות שמתנהג זה שקוראים לו חסיד, כגון שאינו אוכל בשר סירכא או שאינו לובש בגדי צמר מחשש כלאים, זהו על פי דין, ולא מצד חומרא יתירה. ה. בשו"ת רבינו חיים כהן [ראפפארט] כתב: נשאלתי אודות אשר בעתים הללו נמצאו ברוב בגדי צמר חוטי פשתן נארגים תוך הבגד, ומחמת זה פקפקו אם אין איסור ללבוש שום בגד הנעשה מצמר, כי מי יוכל לבדוק ולחטט להוציא את כל הנארג תוך הבגד, ואם נחוש לאסור הוה גזירה שאין הצבור יכולין לעמוד בה. והשבתי, שאחר הבדיקה היטב בעיון הדק ואחר שיוציא כל מה שימצא מן הפשתן בתוכו מותר הלבשה בבגדים צבועים לכולי עלמא, ובבגדים שאינם צבועים כמו לבנים או הנקרא שאראק מותר אליבא דהלכתא, ובעל נפש המדקדק להחמיר על עצמו ימנע עצמו מללבוש בגדים שאינם צבועים. והאר"ך שם לבאר דבריו, ובסוף התשובה

השיב

אורח חיים סימן ז

משה

עה

בנוסח האר"י זוק"ל לא יעבור לפני התיבה בצגד
למר שיש צו חשאי.

ומה שכתב שיהיה ללעג ולחוכא, הלא מצוה צלחן
ערוך אורח חיים סימן א' סעיף א' בהגהת
זקני הרמ"א זוק"ל: ולא יתצייש מצני אדם המלעיגים
עליו בעבודת השם יתצרך. וצאמת לא ללעג ולא
לחוכא יהיה, והלצים כולם אס ילעיגו פעם אחת
אבל אחר כך יצושו ויסתמו פיהם, אס כוונתו לשם
שמים ויהיה לכבוד לאלקי הכבוד – גם הוא יתכבד,
ולא יצושו ולא יכלמו לנצח כל החוסים בך – הוצטח
לישראל. וצוה אלא ואומר שלמא מאדון השלום.

[א"ד]. ועיין חת"ס סופר אורח חיים סימנים ט"ו
וט"ז א'.

ולתקן תקנה חדשה. אף שהוא תקנה טובה, אין
כח ציד יחיד לכופ על זה.

אבל אס מתפללין בנוסח האר"י זוק"ל – שהוא
נוסח של המתנהגים בחסידות, ודאי דהדין
עם היחיד. דידוע שכל המתפללין בנוסח זה קיימו
וקצלו עליהם לצרות מנ"ט שערי היתר כדי שלא
יפגעו בשער אחד ממאה של איסור ח"ו, ואין
לוציין צגדי למר"ט. ואפשר [ש]אס אירע יחיד
שנכנס להתפלל והוא מלוצש צגדי למר אין מחפשיין
אחריו, אבל לירד לפני התיבה צהמניין שמתפללין
בנוסח האר"י זוק"ל – צגדי למר, זה לא נשמע
מעולם, דהוי תרתי דסתרי – תפילותיו ומלבושו,
ומעורר ח"ו קטרוג גדול. על כן אס מתפללין

יד משה

י. בספר ליקוטי מאיר סימן א' אות מ"ב כתב: אני ראיתי פעם
אחת אצל אדמו"ר הרב הצדיק הקדוש מסיגעט [מרן בעל
הייטב לב] וצוקללה"ה, שעמד אחד להתפלל לפני העמוד
בשבת קודש שהיה לו יא"צ, ואמר לו בלחש – כדי שלא
יתבייש – שיתפלל עד הודו ולא יותר, מחמת שהולך במכנסיים
של צמר, ובבית מדרשו אינו מניח להתפלל לפני העמוד מי
שהולך במלבושי צמר.

ובשו"ת ערוגת הבושם (או"ח סי' ס"ב) הביא השאלה שנשאל
מק"ק אוהעלי, היות שהתקנה אצלם שבשבת קודש אינו מתפלל
לפני התיבה כי אם מי שאינו לבוש מלבושי צמר, וזה איזהו
שנים הנהיגו שהאבלים אומרים הקדיש וברכו אחר מזמור
לדוד וגו' אחר תפלת שמונה עשרה בליל שבת קודש, על כן
נתעורר אצלם השאלה אם באמירת קדיש וברכו הנ"ל יש לו
דין ש"ץ היורד לפני התיבה ואינו ראוי שיאמרוהו כי אם
המתנהגים במלבושים הנהוג בין החסידים. והתשובה בשלימותה
נדפסה לקמן בחלק המילואים שבסוף כרך זה, ואלו תמצית
דבריו שם: שהמנהג ברוב קהילות החסידים שקדיש וברכו
הנ"ל אומר אותו היורד לפני התיבה, ובפרט שק"ק הנ"ל הוא
אתריה דמר מרן הגה"ק בעל השיב משה זי"ע והם צריכים
לחוש לדבריו בתשובה זו שהעובר לפני התיבה לא יעבור
בלבוש צמר, ודברי קדשו שייכים גם בקדיש וברכו הנ"ל, על
כן הטוב ונכון לתקן מכאן ואילך שהקדיש וברכו הנ"ל יאמר
הש"ץ שיורד לפני התיבה. ושאלה כעין זו נשאלה גם מאת
הגאון ר' שלמה לייב טאבאק ז"ל דומ"ץ בסיגעט, בעל המחבר
שו"ת תשורת ש"י (במהדורא תניינא סי' טז), ותשובתו נדפסה ג"כ
לקמן בחלק המילואים.

יא. שתי התשובות של החתם סופר נדפסו בשלימותם לקמן
בחלק המילואים שבסוף כרך זה. ואלו תמצית דבריו שם,

ב. הנה הזהירות הגדולה שלא ללבוש צמר היתה קיימת אצל
תלמידי הבעש"ט זי"ע עוד בחיי הבעש"ט, וכמסופר בשבחי
הבעש"ט על המוכיח מפולנאה שנסע ללעמבערג בפקודת רבו
הבעש"ט, שצוה עליו לדרוש שם בבית המדרש הגדול, ואמר
לפרנס החודש [שרצה ליתן לו מלבושי צמר חשובים ללבשם
בעת הדרשה], 'אין אני הולך במלבושי צמר'. וכן מצינו שם
על ר' גרשון מקיטוב [גיסו של הבעש"ט] שלבש בגדי צמר
גפן דוקא.

וז"ל החיד"א בספרו ברכי יוסף (יורה דעה סי' רצט): זה שנים
כן באו סיעת ספריא מקרית חוצות לשכון כבוד בארץ, ותרי
מינייהו רבנן המתקדשים והמטהרים בהדרי הדריים, ועין רואה
הני מאני דרבנן מכף רגל ועד ראש לבושי משי, ואיבעיא להו
לרבנן מה מצוה זו, ומצאה הקפידה אמור רבנן בטעמא, כי
לדעתם חוטי פשתן של ערביים [פירוש, נתערבו] בכל בגדי
צמר שבעולם, והוו כלאים, דין גרמא דשווייהו אנפשייהו לכל
בגדי צמר מכל מקום כבגד כלאים, אלו דבריהם. ויהי מאז
היה בקרבי כאש בוערת, אך לא היה אדם מרבני עיר קדשנו
ואנשי מעשה דחש לה, כי בכל גלילות ארבע כנפות הארץ
כל ישראל לובשים בגד צמר, מכל המקומות כמפורסם, ולבי
היה מהסס תדיר במימר קדישין הנהו חסידי. ועיי"ש מה שכתב
עוד בזה.

והנה יש שייחסו את דברי החיד"א על הרה"ק רבי מנחם
מענדל מוויטעבסק והרה"ק רבי אברהם מקאליסק זי"ע, תלמידי
המגיד ממעזריטש זי"ע (עיי"ן גם בספר הגה"ק בעל ישמח משה עמ'
תמד), אך מאחר שהספר ברכי יוסף נדפס בשנת תקל"ד, והם
הגיעו לארץ ישראל רק בשנת תקל"ז, מסתבר לומר שכיוון
החיד"א על הרה"ק רבי נחמן מהורודענקא והרה"ק רבי מנחם
מענדל מפרעמישלאן זי"ע, שעלו לארץ ישראל ונתיישבו שם
עוד בשנת תקכ"ה.

שאלות ותשובות

אריה ו' ח

דברי חיים

ב 3

סימן ו

אם לראות במראה שהתפילין יהי' באלמנע הוא דברי ברוך כי אפי' אם אינם מכוונים ממש כשר דידוע דיש מקום גדלש להגיע שני תפילין ואפי' ברוחב ואין שיטור לתפילין ברוחב וכן משמעות המרדכי בברי' [ועיין תוס' עירובין ל"ה ע"ב ד"ה מקום וכ"י סי' כ"ז ד"ה ומקום תפילה שיר] והגאון נפגרו לא הקפיד ממש בלמנע :

גם מה שאלל אם מתייב לעמוד בפני רבו מובהק לכאורה לפני רבו מובהק לריך לעמוד אך אין בימינו רבו מובהק :

גם שאל אם רוב תפילין מונחים למעלה ומיטעו למטה מעיקרי שער אם כשר הנה בבית יעקב מפורש בברי' אפי' התיחורח לריך להיות במקום השער וכמ"ש בשמו (בשער התשובה) [הבאר היטב בסי' כ"ז ס"ק ע"ח] והי' שלום :

סימן ז

להרב המאה"ג מ"ה שלמה אבר"ק וואלבראם.

שאלה סופרים רעו למדש במלאכתם לעשות שיין משעוה ומניחים את השיין על הכתים שהתפילין מונחים בתוכם וחולק שור חסוך לרי' הרי"ן על הכתים ועל השיין של שעה הדבוק בהם והשעוה דוקת' העור ונעשה קמטים של שיין בעור ואומרים שיהי' הוא מאד שיין כזה לתפילין :

תשובה הנה מובאר הדין שאין כשר לתפילין רק המותר בפך ומשיה אין נעשה רק בשל שור מטהורים ולא משל שאר דבר וליק קוי' נוכ"י ז"ל סי' א' דמהמותר בפך לא נחמטע זהב וזה ליחא דכמו דלמרי' [במנחת דף כ"ט ע"א וד' ל"ו ע"ב] נבי שלתן הטהור מכלל שהוא טמא והא כ"ט העשוי לנחת אינו מק"ט ולכאורה ק' ללחא זה גופא כוונת הכתוב שלתן הטהור שאינו מק"ט משום שאי"מ מלא וריקן אי' דפשוט משמעות הלשון שלתן הטהור דיש כנגדו דבר המק"ט ויכול להטמא וזהו אזהרת התורה שיהי' השלתן טהור ואי"מ כמ"כ כדלן שהתורה מגלה דתורת ה' בפך היינו נתפש הדיפך דבר שאינו מותר בפך והיינו למטע כל דבר שאין צו היפך היינו דבר טמא כגון זהב מזה אין עושין תפילין דלא לריך להיות על דבר היינו שור שיש בו דבר היתר לאכילה ולא דבר האסור לאכילה היינו מין טמא אבל בדבר שאין בו איסור והיתר לאכילה זה נחמטע ואין עושין תפילין רק מדבר היתר לפך ולא מדבר האסור ודברי הרי"ן ז"ל [במנינה פ"ד] שפיר שמדבר המותר בפך נחמטע שאין עושין בתים וכל מעשה תפילין רק מדבר המותר בפך דבזהב לא שייך איסור והיתר כלל הדבר שאין עושין תפילין שאין עור דבר רק מעור ביה"ט ומבואר במנחת דף ל"ה :

שנית קיי"ל דבית לריך לראות האיר והעיקר לראות איר השיין שמבחוץ ומבואר בבי' ז"ל [סי' ל"ב] בשם רב שרירא גאון ז"ל ומבואר בבי' [סי' ה"ג] המחלוקת שביראשונים אם מותר לריך לרעוה מבחוץ על תפילין של יד משום בית שאינו רואה האיר שהרעוה מכסה את הבית שיש פוסלים ויש מכשירים מכה עשמים שבר א"ל להיות בית רואה איר ושנית שרואה איר שמלך שני ומלך זה גם שאינו נעשה רק להגן ולחוק העור וסיום המרדכי דספק הוא ואין לחמת ביד העושים הרעוה רק בראי' ברורה והנה בניד' דהוא בשל ראש דלכ"ע לריך לראות האיר ואינו רואה הבית כלל האיר דשיין דכ"ע מודים דפסול ושוב נ"ל דכאן עשאו השעוה להעמיד הגין הכל הולך אחר המעמיד כמו שקיי"ל נבי כלים לפענן טהרה דהכל הולך אחר המעמיד ואי"ל כיון שעשוי לנוי בשל אלל העור זה ליחא דמבואר ברא"ש ז"ל בסוכה ל"ו ע"ב וז"ל בדיה אין אונדן את הולוב אלל במינו [וכו' עד] ומינה נשמע לרבנן דאם הוסיף מין אי' לנוי אפי' דרך גדילתו אין בו משום בית כיון דלא נתכוון אלל לנוי ואפי' דבזמנו לא בניי כוונה לבית היינו בסתם אבל אם טון לנוי אפי' דרך גדילתו הוי כאד' יתירה לרי' וקיי"ל כה' כרי"מ עכ"ל אלמא דאין בטל הדיפוי לגבי דבר שנכסה בו ורק שחיו עובר על בית משום שאינו מכוון להוסיף וכ"ו לעגין בית דלולגי' בחר אדם המכוון במטה ששעוה אלל בפסול שאינו תולה בלחם רק בעלמות הדבר אם רואה בית הדין האיר וכיון שאלל נראה האיר לבית המיטין פסול מה לנו לכוננת אדם בזה ומה שהוכר המרדכי ז"ל נבי רעוה שכשר משום שעשוי לחק ההם שאני שהוא מין שור והי' שניהם העור הבית עם הרעוה הני שניהם כבית אחת אבל במלופה זכ' א' מין אחר אי"ל לפיהי אחת עם שור הבית דהא המין הגני פסול להיות בית להפרישה

ואיכ' שפיר מפסיק השעוה ואין הפרשה שבבית המיטין רואה האיר וז"ל . ולכן פסולים אלו בתים החדשים שעשין עם שעוה ולדעתו עוברים על בית וכמ"ש הרא"ש ז"ל דאינו עובר כללוב המים שמכוין בפירוש להוסיף הו"ב שלא לשם מטה איכ' בניד' שהמניח התפילין אי' כלל ממה שכתוב הכתים היא השעוה אי"ב אינו מכוון כלל בדולגי' עובר בשוגג על בית דכעיקר שכוון דוקא לנוי ולא משום מטה דכוננו אי"ל כוונה יעו"ש ברא"ש ז"ל ונס בלי"ז פסול דמבואר במני"א [סי' ל"ב ס"ק כ"ז] דנס בדוחק מר אחר האומיות יקרא חק טובות בדולגי' פסול לעשות כן ורק' בלכה לקמוס העור :

סימן ח

לכבוד ירדיו הרב המאה"ג דהסידר המפורסם דהה"ה סור"ר אברהם יצחק נ"י האבר"ק קריין ווארדיין יע"א.

מה שאל מעכ"ה אם ראוי לנכות נוסח אשכנזי ולאחזו בנוסח הארי' ז"ל כי בתתם סופר [סי' ט"ז] מבואר דהארי' ז"ל עשה הכוונות בשביל שהי' הפירו' אבל גם בנוסח אשכנזי מרומן :

הסודות :
תשובה הן אחת דגם בנוסח אשכנזי הוא עפ"י סוד וכמו שמבואר בדברי הארי' הקדוש כוונתו על נוסח אשכנזי כמו בקדוש יעו"ש אך הכוונות והנוסח שבסידור הארי' ז"ל אינו כולו נוסח ספרד כידוע למעיין בספרי נוסחאות המדוייקות להארי' ז"ל וסידורי ספרד בכמה מקומות משונה מנוסח הארי' ז"ל . ז"ל משנת חסידים ז"ל בהקדמתו קודם תפילה ערביה ואין לבנות מנהג אבות בעיקר התפלה לפי שהלוקין במנהגים בלא מחלוקת שרש השמות לכל מנהג יש לו טורח מסילה שמורה לו למעלה להפלותו ואין אדם נוגע בזמן לחבירו ואם לא ידע אם נכפשו הוא המנהג שהפסדו אבותיו נוח לו שיהנהג במנהג המובהק שקבל הרחי"ו בוטחו עליו מהארי' וזה"ה שרובו היא על סדר תפלת הספרדים לריך מיקון הריך למעלה עכ"ל הרי דלא כולו הוא נוסח ספרד ובברך שאמר הוהיר שלא להוסיף על מנהג אשכנזי הרי דנפחתו לא הי' מפני שהוא ספרד רק הוא בירר הסולת ומבואר בהקדמת פ"ח ז"ל בפרשי המנהגים שיש חלוקים בין אשכנזים ובין ספרדים קאשכנזי' וריטלי' וכו"ל בהם שיש מנהגים קדמונים שלכס בסידורי התפילה כו' והי' אומר מורי וזה"ה שיש י"ב שפירים בריקס נגד י"ב שבשים וכ"א עולה תפילתו דרך שער אחד והם השפירים הזכרים בשלי' ספר יחזקאל ואמר שדולגי' לא הי' השפירים ודרכי השפירים שיש ג"כ וכ"א ומנהג מחבירו לכן גם התפילות משונות לכן כל אי' וז' ראו' להחזיק במנהג הפלתו כי מי יודע אם הוא משכנזי הוא ואין תפילתו עולה אלל ע"י שער שהוא אך מה שחיל דינים משורשים בתלמוד זה שיהי' לכל השבשים עכ"ל הרי דלכ"א מהשבשים שער בפ"ע ורק באמת הכל לפי שורש נפשו מלופה שבת ומבואר במ"ח הג"ל דכ' דלס לא יודע שורש נפשו ראי' להחזיק בנוסח הארי' ז"ל הרי דכוונת דבריו דהארי' ז"ל בירר הסולת מוצר האוכל והוא מהוקן לכל נפש וזה ג"כ נפש הליקוטי אמרים ובחם התרעם החיים [סי' ט"ז] על ליקוטי אמרים ואולי מחמת שמבדו ראש קהל חסידים לכן לא נכנסו דבריו בזאנוי אולם תמה אי' על גדול הדור שכבשה"ג אך נשמע ממנו דברי הארי' ז"ל בהקדמת פ"ח ש"כ וכן המ"ח שהי' גדול בגולה ובגמתי' י"ב שיש י"ב חלונות נגד י"ב שבשים וכן נחפשו זה בכל שפיר המקובלים ועיין במעבר יבך בזרוכה ומה שתמה שם בספר ח"ס דאיכ' דלכל שבט יש חלון אחר והאיך נעשה ר"א שליח להתפלל דרי"ע ה' אהו ורי"ע בן גרים ויש לו שער אחר ואיך יוכל להזיני' וז"ל החיים חלח"ס סי' ט"ז והנה ר"א הגדול הי' מביב של מרטיה כמבואר במדרש בפי' ושם האחד אליעזר ורי"ע תלמידו הי' מנבי גרים וע"כ רי"ע התפלל ספרדו ורי"א התפלל נוסחא הדין' בשבט לוי ואיך כי נזר טעניחא ולא כענה ר"א ירד רי"ע ואמר אבינו מלכנו ונענה ואיך יוכל להיות שלוחו של ר"א ושל כל בני הכנסת ההוא והוא אינו מהם ואיך נעשה שלוחם עכ"ל ומנהג זה דחה דברי ס' ליקוטי אמרים ובאמת הראיה לדעת דליק"א לאו מדעת' דנפשי' אמרה רק בגזירת עירין פתגמא הגדולים בגולה ובגמתי' קדמוני האחרונים אשר כל גדולי הדור כמו בניי ז"ל והרמ"ש והאלשיך והס"י והשי"ך ומ"א שמו בלחם דבריהם ובאומה קבלו עליהם גדולת מהרמ"ו כידוע בספריהם וכן אחריהם גדולי הדורות כמו מ"ל ופ"י והב"ש ז"ל פתחו מדברי הארי' הקדוש ואיך אכן יתמי דתמי לא נבוס מהכיב אחר דבריהם ובאמת כי לא זכיתי להבין דברי החיים מ"ש האיך יטול אחד לעשות שליח להזיני' מבידו

שאלות ותשובות

אריה ח

דברי חיים

באמת רבותינו הקדמונים היו גדולי בעלי קבלה כידוע שראשי דל הי מקובל גדול כנראה מכמה מקומות שביא שם עיני ונני שלש שיטות וכמה מקומות עלמו מספר וכן גיב הר"ח והרי היו מקובלים גדולים וכן שארי בעלי תוס' כגון ר"י חסיד ותלמידו הסמיג ור"י מאורלייניץ כידוע בתשובה מן השמים ולכן המה ידעו שרש נשמתו ונשמת תלמידיהם כי המה שרשם מנוסח לשכנו והמוני שם המה מתפללים לתווסם וגם אולי ידעו גדולי הראשונים שגם כל הדור היי משכב זה נפשם השייך לשטר לנוסח לשכנו אך בנוסח האריי הקדוש והכין שטר הכולל לכל מי שהוא משכב שיהי יחי ותיקן נוסח תפילה האריי וזל ולכן כי מיה דמי שלא ידע שורש נפשו יתפלל בנוסח האריי וזל אך לאחר אמתת פיר וקידם מן שמיא הכששים וזל אשר גדלו מבוואר כפי יבין ונפשו להאזין בעל עניאר נתיבם שהפיר על גודל קדושתו ונפלאותיו וכן שם הגדולים שטר נשכחו וכמה גזונים קדמונים שהטירו שמן השמים נשלך לפקן דורו והכין ששורש נשמתו אינו משטר רח ולכן אמו בנוסח האריי וזל וגם ראה שמוזנו ואילך כמה נפשות שרואי לאתנו בנוסח האריי וזל ולהו תיקן שיתפללו הגוים אחרינו בנוסח האריי וזל וכן הכהנו אחרינו ראשי הדורות הקדושים תלמידיו ותלמידי תלמידיו גזונים גדולים נגלה ובנאחר ולכן כל המתאזין בכששים ובתלמידיו ראו לאתנו בנוסח האריי וזל ומתיי לא ידע דברי שפל המלכ נכנס לתלמידי הכששים להכין דבריהם הקדושים הי מי כסלו תרכ"א :

סימן ט

דידידי הרב וכו' החריף ובקי מ"ה רוב בעד נ"י מו"צ בישוב דאדמיר :

שאלה בסיה שקוטו של יודי היינו קון השמאלי של שם הככב והטורא נונע בנג היא של השם היא ורגל הימיני של יודי הכיל נונע ברגל של היא הכיל ורגל של היא הכיל נונע ברגל הפנימי של היא הכיל וכיוי ניכר היטב שנשנה אחר הכתיבה ושד שאלה של סיה זו במקרא היינו עיקר היוד של השם הככב דבוק להיא של שם הגי'ל וזה לא ניכר אמתת נעשה פ"כ אבני שואל מכבוד רבנו הקדוש הדין בזה כי אין אמתו יודע להכירם בזה כי מסתימת דברי המחבר בשים נראה פיש שמוחר להפירד אמתת של שם אבג וכו"י עשה חילוקים בזה : עוד שאלה בפין תרגומים אשר מקרוב בוא : עוד ענין אחד אשר נונע לפנמי היינו שארי משפקק בענין עניית אמן אחר ברכום של קטנים כי לואה כפי טבעת האור לאתו אדם וקטנים אין להם דעת להיות נקיים מכל וכל וגם פיה בכלל זה פ"כ אבקש לאודיעני מוח דעתו הקדושה בכל אלה :

תשובה הנה אם נדבקה לגמרי שאינה ניכרת ליד טרדיי הוי כנפלה מפת ד"ז שמוחר לתקן הגם שהרמ"ע זל ממחר בתשובה [ל"ג] כפי בני יונה כי להחיר זי"ל בקיטור סי רע"ז סיך י"ח סי של שם שרבעה נונע בנגה בין שנכתב כן או שנכתב כהונן ואח"כ נדבקה כל שנחבקה כל כך עד שגרוית כתיבת מותר לתקנה ולגרור כל הרגל שלה דכיון שגרוית כתיבת ככל רחוק שאינה מן אמתת השם ואופן התיקון לריך שיגרור כל הרגל דאם יגרור רק הדבק הו"ל חק תוכות ופסול וכיון שכן יחר הסופר המתקן שיתחיל לגרור מסוף הרגל כלפי מעלה דאם יתחיל לגרור מסוף לגבה שהוא מקום הדבק מיד שתראה כהיא יהיה אסור מנגע שד בה דברי היא שם גמור ועדיין פסול הוא משום חק טעום ואין חקנה עוד לואתה ירישה ואם אין הדבק נונע בנגה רק מפע י"ז להתפתק בדבר אם מותר לתקנו או לא דכיון שאיט נדבק רק מפע עדיין ניכר קדושת השם והו"ל מותר שם ואם נגרר כל הרגל מאי נימ שמתקנו אח"כ וליד לפיפס דיו שאלה של האות דרשאי לתקנו הדפס כפלה אורח האות לגמרי ואם נגרר רק הדבק האות הו"ל חק מותר ואי מנה ל"י הגא הא כפי ענין דהיא תלוי כוי כפ"ל אך אם נראה כיוד רק נונע בנישה דקה ודלי אסור לתמוק ולתקן וגם אם הוא דבוק הרכה שנתקלל האות ולא מקרי שם כלל שמוחר לתקן יתקן בואפן שכהיא נראה השם קנה לא יגרור שוד כמבוואר שם כני"ל ועל מה שאל על הדיבוק בוא לא ידע אמתת נפשם ונדבק הו"ל ליד אה לא הדיבוק הוא חק קדוש שגשחת טרת האות לגמרי ונראה להדיי שאינו כלל שם הקדוש מותר לתקן בואפן שיגרור כל האות הו"ל ויגרור בואפן שלא יחל בשום רגע שם אמת יוד דאם יגרור קלתו ויהי עלי עדיין קלה תמכת יוד יהי שוכר טוב על מחיקת פ"כ אך מתחתה שד דבר קשה לגרור קן וגם קשה להפשיד של הדבר אם כשהיי דברק כהי מי שגשחת טרת האות והרכה שאיכו בזה הראשונים והאחרונים ואישר

חבירו אמתתה הלא עיקר החילוק בין גי'ל לגי'ם הוא בכ"ש קודם סדו ומה ענין שליחות לפסוקי דמרה ובפרט שנתקן אחר השי"ם כי לא נמלא בשים מהו אם כי יש נכמה ספרים שאתמרוה גם לא אכל לא היה לחק קטע כידוע בפוסקים וגם עתה בדורותינו אמתתם הו"ל שם טקהל ב"ש ואין שום משג מהאלת חבירו ב"ש ובש"ש ידוע שאין חילוק בכרכה ומטבע ח"ו רק איה שטיי מלוח וישין כפיודר רי"ע ז"ל ש"י שהוא מחמת איה עיפות ספרים אכל ז"ל מפיסד עיקר התפילה ח"ו שלא להוליא ואם לרברי הספרים הקדושים הו"ל שביא בשטר ידוע מיה לרי אחד מתפללים ומוליא אחד חבירו בהתכללו יחד עיד כללות ישראל יחד והשיך דרך שטר מיוחד לו מפלה מפלה כל ישראל ולכן בשביל שיש לום הכנס שטר אחר למה לא יוכל משכב אחר להוליא בתפילה גם אמתתה מחד למה הי לריך רי"ע שריא יוליא הלא בתפילה כל הכנה אין השיך מוליא רב"ס י"ה ואם הכיר רגנות שאתר רי"ה זה אינו חיוב רק ריבוי תפלות אכל אין בזה שום חיוב שיהי לריך להוליא ואם אמתת אמת בודלי איל שליחות ובר מן דן אני תמה וכי פשיטא לי למון דרי"ה ורי"ע התפללו בטובה אחר הלא מבוואר ברה"י גבי הברכה [ברכות ליג ע"א] דרי"ה ס"ל אמתתה שבודלי רי"ע ס"ל אמתתה ברכה בפי"ע וגם בבי"ה [י"ז ע"א] דפליגי רי"ה ורבנן גבי רי"ה ומיהו ורי"ע ודלי כר"ב ס"ל כידוע בכ"ש דאם אינו פליג ס"ל כחכמים וכמו שאמר רי"ע נופי בברכות כפי טיול מברכין לרי"ע הרי דרי"ע לא הי מתפלל טוסח הי שם רי"ה ואם נימא דמה דמפורש בשים דפליגי פליגי אולם במה שאינו מפורש דפליגי לא פליגי דלי תימא דרי"ה התפלל בטובה אחר האין הוליא לחבירו כדברי החיים ז"ל ז"ל כלל דרי"ה מבוואר ברה"י [ליג ע"א] גבי רי"ה בנו של ריב"ב שירד לפני התיבה לפני רי"ע ועשה כרי"י ב"ג ואמר רי"ע לא ק הו"ל טובין ביבנה ליום הכני היינו לשנה האחרת יוד רי"ה בנו של ריב"ב ועשה כרי"ע ואמר רי"ע ק"י הו"ל טובין ביבנה ופריך בגמי נימא רי"ע כרי"ע ס"ל אמתת דרי"ע בשינוי הברכות בדיעבד ולא דל"כ למה אחר ביום שני יוד רי"ה נימא תיבך בואתו יוס הי לירד אחר או שדיעבד יא בואתו נוסח שאז"ר אם אינו משנה מטבע החכמים מתקוני התפלות ולכן בימי רי"ע שפדין לא נחבדר היטב תיקון האכמים בכל אופן שאמר יולא י"ה אי"כ מ"כ"ש בנוסח האריי ז"ל לנוסח לשכנו החילוק מעט מזער כידוע בודלי מוליא המתפלל בואתו נוסח אחר חבירו המתפלל בנוסח אחר חו"ב וגם ביו"ט להפליא מי גרוד ל"י להחיים ז"ל ערי"ה הי לוי ולי משום שאלה במדרש שמתעיה התפלל שיהי מורשו יוכל להיות מלך האם וכמבוואר ברה"י ביומ"ט [פ"ק כ"ג ע"ג פ"י ס"ז] במאמר חיקוק דין חיד מבוואר שם קן להדין ולכן כל דברי התשובה הזאת נפלאה ומי שגפשו יפה יוכל לסמוך על גדולי הדור קדושי פליונים שטינו האוסח לשכנו נוסח ספרד וחינו מ"ו כחולק על מן רשכ"ב"ה החיים ז"ל כי אינו בקי בשיתח שלין דליי רק מה שראיתי וקבלתי מפי קדושי פליונים גדולים נגלה ובנסתר אמתת ויהי המוד ימנו בדרך האמת אחר כתיבו כיו מלאחי בירושלמי רי"ה פיר על המשנה הגי'ל ח"ל ביהודא נהגו כרי"ע ובגללי כריב"ב עבר ועשה ציודה בגללי ציודה בגללי יא ובסקדוקו את השנה בואתו ביום הראשון עבר כי ישמאל בנו של ריב"ב ואמר כדברי ריב"ב אחר רש"ב לא היו נוהגין קן ביבנה ביום ב"י עבר רי"ה בנו של ריב"ב ואמר כדברי רי"ע רש"ב"ב ק"י הו"ל טובין ביבנה עכ"ל ח"ל הקרן עדה שם לא קן הי טובין ביבנה בימי אבא כשהיו הסנהדרין יושבין שם אלא נהגו כרי"ע ואפי"ה לא העבירוהו מתפלות ש"ס דאב"ר ציודה בגללי יא עכ"ל ותי"ל שנוכחי לדעת הירושלמי להוכיח פ"ס (שי"א) [שמוליא] אפי"ה לכתחילה מי שמתפלל בנוסח אחר למי שנהג להתפלל בנוסח אחר :

גיטין דף כח

רבי שמעון סופר - המכתב סופר

רבי שלמה איגר

הנהיץ רבי לייב'לע אייגער זצ"ל
לובלינער רבי

רבי יהודה לייב איגר

עצמם, יום הכיפורים לפני „כל נדרי“ נכנס הרב למנין החדש ופייס את המתפללים וביקש את סליחתם. המתפללים השתוממו למעשה הרב, כי במקום שהם יפייסו אותו הלך הוא לפייס אותם ובו במקום החליטו לבטל את המנין שלהם וללכת יחד עם הרב דבית הכנסת.

בשבת הראשונה בה התחיל לנהוג באדמו"ריות, כשהגישו לו את המרק וערב לו אמר: כנראה שאינני עוד ראוי להיות רבי, שכן ערב לי המרק וטעמו הטוב מרגיש אני ביותר... בצוואתו מזהיר את בניו ובני ביתו שיתרחקו מהמחלוקת, ושלא ירבו בתוארים על מצבתו כי מתנת בשר ודם מועטת וחרפתם מרובה ושיקבלו תיכף ומיד רב שימלא את מקומו, שלא ישתתפו באספה עם שום איש בשבת קודש, ואם יבואו חסידים אליהם יאמרו שאין רצונו נוחה מזה מהטעם הכמוס אתו, שיבחנו את בניהם ביום ש"ק ויראו שלא יתחברו עם ילדים חצופים כי צריך לזה השגחה יתירה, שלא להזכיר את השם אפילו בלשון אשכנ"ז (אידיש), שלא יביאו שום אדם לידי שבועה.

בסעיף ט"ו מצוואתו כתוב: תלמדו כמה פעמים ס' תהילים עם פירוש המלות ושיהיה שגור בפיכם עם פירוש רש"י ז"ל, כדי שתבינו היטב בשעה שתאמרו לבקשה ותזהרו לומר בכל יום ויום חמשה קפיטל לא פחות, כי בזה מלהיב הלב לעבודת השי"ת וכבר ביקש דהמע"ה שיהיה נחשב כעוסק בנגעים ואהלות ובזה א"ש שלא לשמה.

רבי יחיאל מאיר הובא לקבורה בגוסטינין. הגיח שני בנים, רבי ישראל משה ורבי צבי לייב ליפשיץ. בנו רבי ישראל משה מילא את מקומו והתישב בעירה פרושקוב על יד וורשה.

רבי יהודה ליב איגר מלובלין

גולד : ה' תקע"ו, נפטר : כ"ב בשבט ה' תרמ"ח

בן בנו של רבי עקיבא איגר. נולד בעיר

פוזן.

למד תורה בפרישות יתירה אצל אביו רבי

שלמה ואצל אבי אביו. אחרי חתונתו התישב

ארבעים ושמונה שנה ישב על כס הרבנות בסטניסלב ונפטר בשם טוב ובשיבה טובה והוא בן שמונים שנה.

רבי יחיאל מאיר ליפשיץ מגוסטינין („בעל התהלים“)

נפטר : כ"א בשבט ה' תרמ"ח

נודע בקדושתו ובתמימותו.

מתלמידי הרבי מקוצק שהעיד עליו כי הוא מל"ו הצדיקים הנסתרים.

שימש כאב"ד ואדמו"ר בגוסטינין ואלפים גהרו אליו להתבשם מזיו תורתו. לאלה שבאו אליו להתברך מאמרי פיו צוה לאמר תהילים, ולפעמים צוה לסיים את ספר התהילים מספר פעמים, ואמר כי מן השמים נתנו לו מתנה, כי למי שיצווה לאמר תהילים ויקיים זאת לא תחזור תפילתו ריקה.

פעם בא אליו יהודי ושפך לפניו את מר נפשו, אמר לו הרבי לסיים את ספר תהילים מרישא עד גמירא ואז יושע. מילא היהודי אחרי פקודתו אולם לא נושע, חזר אליו היהודי בטענה כי קיים את צוואתו אולם לא נושע. השיב לו הרבי: הכל הולך אחרי כוונת הלב. יש לפעמים שהתפילה היא בכוונה טהורה ללא כל פגם, ואז מיד מתקבלת. ויש שהתפילה נפגמת על ידי כוונה בלתי טהורה שגם המתפלל אינו מרגיש בה, על כן עליו לחזור ולהתפלל עד שתפילתו תתקבל. קרה דבר כזה, חמש עשרה שנה התפלל על דבר ישועה שהיה זקוק לה עד שבסופו של דבר נענה מן השמים. לחסידיו הסביר את ענין אמירת תהילים לחולה או מי שנמצא בצרה ר"ל לפי מה ששמע מפי רבו האדמו"ר מקוצק; אילו היה דוד המלך מסדר את ספר תהילים על הסדר היו יכולים להחיות מתים באמירת התהילים, עתה, שאין התהילים על הסדר על כל פנים כוחו רב שבאמירתו יש בו משום לרפא חולים ולמי שהוא בצרה.

הצטיין גם במידת הענותנות, ומספרים, כשנתמנה לרב בגוסטינין חלקו עליו מספר מתפללים מבית הכנסת וקבעו להם מנין בפני

רבי צבי הירש גדול וחונך על ברכי זקנו. עוד בהיותו צעיר לימים נתפרסם כגדול בתורה חריף ובקי ומורה הוראה בישראל. זקנו הגדול השתעשע אתו בדברי הלכה, ובספרו „ישועות יעקב“ שהובא לדפוס על ידי רבי צבי הירש, ישנן כמה תשובות ממנו.

בשנת תרכ"ה אחרי פטירתו של רבי יעקב פדובה, אב"ד בריסק, נתקבל כאב"ד במקומו. אנשי בריסק נהגו בו כבוד גדול וכל רבני הגליל סרו למשמעתו. הוא תיעז תקנות חשובות לטובת הכלל וביסס את הקהלה היהודית בעירו.

ממשלת רוסיה הצארית גזרה עליו גירוש בטענה שאינו יליד רוסיה, כי אם יליד אוסטריה, לפיכך צוותה עליו לעזוב את בריסק.

בצעד רב נפרדה ממנו קהילת בריסק, אחר שישב בה תשע שנים והלך חזרה לעיר אבותיו לבוב.

מיד פנו אליו ראשי העדה של העיר הגדולה רישא והציעו לו לכהן ברבנות בעירם. רבי צבי הירש נאות לבקשתם וישב ברישא שנתים ימים. בשנת תרל"ה, כשנפטר רבי יוסף שאול הלוי נתנון אב"ד לבוב, נקרא לכהן פאר בעיר אבותיו לבוב, וישב שם על כסא זקנו בעל „ישועות יעקב“ שלש עשרה שנה. אנשי לבוב שמחו ברבם הגדול ואף הוא שימש להם כאב ומורה. מכל קצוי הארץ פנו אליו בשאלות ולכולם ענה כיד ה' הטובה עליו.

מספריו נדפסו שו"ת „ברכת רצ"ה“.

את מקומו מילא רבי יצחק אהרן הלוי איטינגא, בנו של בעל „מפרשי הים“.

רבי חיים אלעזר וואקס אב"ד קאליש (בעל „נפש חיה“)

נולד : ה' תקפ"ב, נפטר : א' תמוז ה' תרמ"ט

מגדולי הרבנים בפולין. נולד בעיר טרנוגורוד מחוז לובלין. למד אצל אביו רבי אברהם יהודה ליבוש ואצל רבי שמואל זינביל הלר, אב"ד פשמישלה.

היה מהאישים המפורסמים שקמו ליהדות הפולנית. גדול בתורה, איש המעשה, עסקן ציבורי

בלובלין והיה סמוך על שולחן חותנו הגביר רבי עזריאל גרטשטיין.

התקרב לחסידות ונמנה עם תלמידי הרבי מקוצק. שם השתלם בתורה וחסידות עד שיצא שמו כאיש קדוש.

את כל אשר לו חילק לעניים וחדשים בילה בקוצק בחבורת גדולי תורה ובעלי מוח.

בשנת ת"ר הצטרף לחסידי האדמו"ר רבי מרדכי יוסף מאיז'ביצה ונעשה לתלמידו המובהק ונאמן ביתו. אחרי פטירת רבו הוכתר כאדמו"ר והתישב בלובלין. אלפי חסידים גדולי תורה ויראה הסתופפו בצלו, ביניהם רבי צדוק הכהן מלובלין. הכנותיו לתפילה נמשכו זמן רב ובגללן קיים את תפילותיו באחור זמן. באחד מכתביו לשארן ממשפחת הסופרים מצטדק רבי לייב איגר על איחוריו ותולה אותם בהכנותיו לקיום המצוות.

על קדושתו מסופרים נפלאות. דברי תורתו שנאמרו בלהט האפיניני לבית קוצק ואיז'ביצה נקלטו ונאספו בספר „תורת אמת“ ו„אמרי אמת“ על ידי בנו רבי אברהם. על שער הספר כתוב: מאת כבוד קדושת אדונינו מורינו ורבינו, איש אלקים קדוש וטהור, ארי דבי עילאי, צדיק יסוד עולם, בוצינא דנהורא, אור העולם. רבינו יהודה ליב איגר זצוקלה"ה בלובלין, בהרב הגאון המפורסם נודע ביהודה ובישראל גדול שמו הרב ר' שלמה איגר זצלה"ה, בנו של הנשר הגדול, אבי הרועים, גאון הגאונים, קדוש וטהור, עטרת תפארת ישראל, רבן של כל בני הגולה רבינו עקיבא איגר זצוקלה"ה.

רבי לייב הובא לקבורה בבית הקברות החדש בעיר לובלין ואהל הוקם על קברו.

את מקומו מילא בנו הרב רבי אברהם איגר, בעל „שבט מיהודה“, אבי האדמו"רים רבי שלמה ורבי עזריאל מאיר איגר.

רבי צבי הירש אורנשטיין אב"ד לבוב

נפטר : ט' בניסן ה' תרמ"ח

בנו של רבי מרדכי זאב שהיה בנו יחידו של בעל „ישועות יעקב“, שנפטר בדמי ימיו בחיי אביו.

מכתב

תשובות וחידושים לחלק יורה דעה

סופר

סכנת נפשות והוא מקרא דושמרו מוטב שיחלל שבת א' ויחיה ולא ימות כדי שישמור שבת הרבה, וקרא דוארבת בכל נפשך מתוקם דוקא למכור נפש שלא נעבד ע"ז, והא דלא כתב הרמב"ם להדיא הטעם דמוטב שיחלל שבת א' וישמור שבת הרבה לפי שמכר עלמו על מה שכבר כתב בהלכות מילה הג"ל וינמוד סתום מן המפורש, ושוב כתב הרמב"ם שאפילו על הספק מחללין השבת והדין דאמדו אותו לשמונה ימים, דכל זה לא היה נפקא מושמרו ע"כ הביא קרא דוחי זהם דלפי האמת הדרין לכללן דגם שבת נפקא מהאי קרא, ובהלכות מילה לא הביא האי קרא וסמך על מה שעתידי לכתוב בה' שבת בא זה וגילה על זה, כנלענ"ד לומר כוונת הרמב"ם. ומה שכח הכ"ח דכוונת הרמב"ם לומר דאפילו כשהתינוק חולה קלת וחושש באחד מאיבריו אין מנין אותו נפיכה הולך לסדרא דזה לא נפקא מקרא, נא הבנתי כוונת מעכ"ת מה לי בא' מאיבריו או בכל גופו כיון דעכ"פ איכא חשש סכנת נפש דבלא"ה ודאי לא דחינן המינה, וכיון שהוא ספק פ"ג נפקא מקרא דוחי בהם.

להיות כנודן, ויותר היה לו להרמב"ם לכתוב כן בהלכות שבת, ואין זו קושיא כ"כ דהקדים הרמב"ם לאמרה בהלכות מילה, מ"מ גם בהלכות שבת ריש פ"ג, נרמז בלשון הרמב"ם ז"ל ככל החזון הזה דהתחיל שם בלשון חכמה "דחוייה היא שבת אלל סכנת נפשות כשאר כל המלות" הרי דס"ל להרמב"ם ז"ל דהוה מקום לומר דשאיני שבת משאר כל המלות שחטמו דאפילו במקום סכנת נפשות יותר משאר מלות שבתורה, ובסוף הלכה ג' כתב ואסור להתמהמה בחילול שבת לחולה שיש בו סכנה שנאמר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא שימות בהם, ולא מייחתי הקרא מיד בתחילת הפרק כשנאמר דחוייה היא השבת כשאר כל המלות היה לו להביא הקרא שנאמר וחי בהם, אלא זה הדבר אשר דברנו דעיקר הדין שיהיה שבת נוחה מפני פ"ג כשאר כל המלות לא נפקא מהאי קרא, דאכתי הוה אפשר לומר דהאי קרא אכל החורה קאי חוץ משבת דחמיר המחללה כעט"ז, וחייב למסור נפשו ולא לחלל שבת א' ולא לעט"ז מקרא דוארבת את ה"א, אמנם האמת אינו כן אלא שבת כשאר כל המלות שבתורה הגדחין מפני

סימן כז

דביתקין עלמו הכג נפי מה שהוא אדם וכג חד נפוס מה דמשער בגבו שימלא עלמו מכון לעבודתו ית', ולא הבחין ויראתו כנודע נמצקשי ה' דעיינו ונפקו בהשחנתו עבודת הש"י באמת וחמים בכל נבצם ונפשם ומשגיחים על מעמקי הנצ ועקלקלותיו נהיישורה ואין להאריך מזה לפני חכם שכמותו ירצו בישראל אשר נגלו לפניו כל תעלומות ואף כי בכתב, רק לאשר ידעתי כי כח"ר הג"י באתרי' ומדינתו לא הורגל בכאלה והוא נהוג למול צדוקר כמנהגן של ישראל וכמלות זריזין כפשוטו להקדים גוף מעשה המלצה עלמה ואני מצקש ממנו להסכים עמדי נגד מנהגו וגם לפי שלא ראה ולא שמע כזאת מאבותיו ואבותי מאורי ישראל זוק"ל, אמרתי לרמז קלת כי גם דרך העבודה של בעלי החורה והעבודה שבמדינות אלו לא נפגאת ולא רחוקה היא והכל לשם שמים ושניהם לא נחזונו אלא נדבר אחד וללכת בדרך המיוחד לידבק ביהודו של עולם ית"ש ועמד כולם לדיקים כדרש רבא צפי מק"ש [פסחים דף ג"ג:]. וישן קמו עתה עוררים שלא לש"ש פה צקבלתינו צענין איחורי מלות מילה עד אחר חיות ומנעוים ומליזים אחרי על דבר זה ומרעושים הקרי' וכל כוונתם לקטעני כנודע פ"ק שאין להם שום כוונה לשם שמים בזה, הלעתי הדבר דרך שאלה לפני חכמים פה והשיבוני גם כן דהדבר פשוט על פי ההלכה שאין בזה ציטול מלות זריזין מקדימין כאשר יראה בצדריהם ולמען יסתמו פיות משעינו ומקטריגנו אמרתי לכתוב הדבר ג"כ לגדולי הדור המפורסמים [ע"י צם' איגרות סופרים בכתבי רבי עקיבא איגר ז' ג"ז], וע"כ הגני מליע ומעריך הדברים גם לפני כבוד שאר צברי הד"ג נ"י ואצקשהו שיצני גם הוא צחותמו וכל יהי' לפניו לעורר ולמעמסה להרחיב הדברים צפרי עטו כרוב חכמתו וצינתו לסתום פה כל עורר ועוען נגדי בדבר זה מעשה למען כבוד החורה והמלצה ולמען האמת והשלום, ואני תפלה להש"י שיחד לבנו לעבודתו ויזכנו שנשכים ונמלא ייחול לבצינו לארבתו וליראתו ויאר עינינו צחורתו באמת כעתירה שאר צברו בן דודו אורצו הנאמן,

יהודא ליב איגר

[בהמ"ס תורת אמת ואמרי אמת]

סימן כח

מכ"ק קבלתי אחרמול בשבת קודש והגני היום עט ממחר להשיב כאשר צקשה גפשו הטבורה להסיר ממנו עקשות פה כל דובר סרה, הן אמת ויוליב שכל המשכה את המלצה כדי לעשותה מן המוצחר הרי זה זריז ונשכר ולשבת הוא מזכר כמבואר ביוטב בחשבת חרומת הדשן סימן ל"ה ובחשבת חכם לזני סימן מ"ה העלה צראיות צרות שאפילו אם כבר התחיל במלצה מניח אותה ומדחה

ב"ה יום ד' לסדר אלה ראשי המטות לבני ישראל התרכ"ה פ"ק לובלין.

לקחי יערוף טומוס של ברכות מלא עומס, שפעת שלומות אלומות אלומות, רב טוב ממגד שמים מעל ומאיצרות תהומות, חיים של ברכה חיים של חילוץ עצמות, לראש כבוד ידיד נפשי שאדי בן דודי הרב הגאון הגדול המפורסם פאר הזמן ומופתו המהולל במעלות ומדות חמודות גבוהות ורמות, כקש"ת מו"ה ישמעון סופר נ"י האבדק"ק קראקא הי"ו ויאריך ימים על ממשלתו ברוב עזו ותעצומות.

אחר דרישת שלום כבוד ש"צ הגאון נ"י ושלום כל אשר לו וכנ דערן סמוכין עלוהי כראוי וכנימוס, אהלה פניו למען שאריו להשיבני בזה הסכם דעתו על שאלה אחת הנוגעת אליו צענין איחור מלות מילה כאשר יראה עופס הדברים בהעסקה הלוטה פה ותשובתן של חכמי העיר דקבלתינו צירוף איזה רצנים מאיזה עיירות הסמוכות שנזדמנו אז לשעה צכאן, וגוף הדבר הי' פשוט צעינו מפשעה של שמועה דזריזין מקדימין למלות ולא אמר המלות, דהם מקדימין להכין עלמן לקיום המלות וזהו עיקר זריזות של זריזים וחסידים הראשונים שהיו שובין קודם התפנה שעה אחת כדי לכוון לבס למקום לא נזכר שהי' קודם שהגיע זמנה ולא בעלו בזה מלות זריזין מקדימין דאיתו' גם בתפלה, כי הזריזות להקדים להכנת והכשר מלצה היינו הקדמה למלצה ויש ני הוכחות לזה מהשמועה שם צפ"ק דפסחים חולת זה, אלא שאין ראוי להאריך בעת צמטא ומתן לפני כח"ר שארי נ"י כי באמת גוף דבר זה מנהג פשוט צמדיגה זו מאז ומקדם אלל גאוני עולם קדושי עליון זוק"ל שהיו צמדינתיו ואשר הם חיים עוונה הי"ו, ואם בדורות הראשונים היו לריכין שהיית השעה לתפלה לצד שעקרה עבודה שבלב האידנא שנחמטעו להצבות אנו לריכין גם לפני כל המלות שהיו איזה זמן להכין את לבצינו לפני ית' מקודם כי כולם לריכין כוונת הלב למקום וכמ"ש צפ"ח גדורים [דף ס"ב:]: עשה דברים לשם פעלם וגם צענין הלימוד תנן פ"ג דאבות והתקן עלמך ללמוד תורה, ושיהיו ההכנות

בעזה"י קראקא יום א' ז' אב תרכ"ה לפ"ק. המנחם ציון ובונה ירושלים, יראה בנחמה בכפלים, ישיביע אודך ימים ושנות חיים, לה"ה בן דודי הרב הוותיק מלא עתיק עובד ה' בקדושה וטהרה בוצינא קדישא חסידא ופרישא עמו שרי' נהורא משים לילות כימים כחשכה באורה כקש"ת ארי' שבחבורה, מהו יהודא ליב איגר נ"י.

ומדחה אותה כדי לעשותה מן המוצהר אעפ"י שיאחר המלוה בעל כרחו יעיון שם דגל בשבות יעקב ז"ל, *) יעדין יש מקום לבעל הדין לחלוק וגומר שאין הגדון שלפנינו דומה להראוי כיון שיש לפני אצו הבן מובלים מומחים זריזים ומקדימין מוכנים ועומדים בצוקה השכם לעשות גוף המלוה כחקונה מאן לימא לן לאחר המלוה שחששה ע"י אדם גדול ותחכמוני, כיון שגוף המלוה נעשית מן המוצהר גם על ידי איש המוני, וגדעה ר' יוכי צמס' ע"ז דף כ"ז לא צעין מינה לשמה ויכשר אפינו ערבי וגבעוני, (ועיון בחשבות החס סופר סי' א' חלק יו"ד בד"ה וצחידושי למס' ע"ז) ועכ"פ יאמר הפגנאי מה בין גבר נגוצרין כמון כמוני והזריז הרי זה משוכח בכל מלוה יעו"י בחידושי רש"י"א מה שחורץ על קושי החוס' מס' שבת דף ק"ל ד"ה שלא צלון ר' אליעזר — מכש"כ צמנא מילה שמאוסה היא הערלה וכל מה שמקדים למטוטי חיפלה שפיר דמי חדע שהולך ר"ש צ"י גרוש טעמי דקלא [גדה ל"א]: משום דבוי קשי"י ג"י מאי טעם לא לוח ה' אלוקים נטיב לנו להסיר את הערלה המאוסה בלאתו מרחם אמו ותיורץ שגא יהיו אצו ואמו עלצבים ודי צמה שאחרה החורה עד יום השמיני אבל ציום השמיני עלמו מניל לאחר המלוה אם לעשות מלוה מן המוצהר אין כאן רק מה שחששה ע"י אדם גדול המוחזק לו לקדוש ופרוש טפי, ולא"ה הא גופא שחששה המלוה ע"י גדול קדוש ה' מכוזב הדור מלוה הוא וכו' וכלל זה לאי ואזוהו מכש"כ כשכוונתו מועלת לעשות גוף המלוה מן המוצהר ענין להציא ראוי היכן מלאנו בדברי הז"ל לאחר מלות מילה כמה שעות בשביל כך ולהשהות את הבן בערלה המאוסה עד שיליון עלמו האדם הגדול צלילים ופרחים סודות וכוונות, וכו' אלו הם צלילים המעכבים את המינה עד אחר הלוח היום ומנהג ישראל תורה היא צנן תפולית הגונה נהכנים את צניהם נצריחו של אצריהם אצונו מיד אחר תפילת השחרית וצ"ק מאטערסדארף ציום שיש צו צרות מינה משכימין קלח יותר מנשאר הימים וכל מנהגי ק"ק מאטערסדארף עפ"י ותיקון קדושי עליונין הגאון בעל פנים מאלימות והגאון המקובל איש אלוקים מהו גרשון חיות ז"ל והגאון המקובל האלקי מהו ליצ צן הגאון ר' שמואל חיים ישע"י ז"ל והגאון הקדוש המקובל מוה"י צער חסיד ז"ל צנו של הגאון מיהר"ש חסיד צענ המחר סי' חוספית חדשים על גניין המשניות ואלאמי"ו מאור הגולה ז"ל זכותם יגן עלינו, יאלאמי"ו ז"ל צעננו ה"י מוהל לחוצ בניס הגולדים בקהלנו ק"ק מאטערסדארף ה"י הוא משכים יחס משכימים זריזים מקדימין גמליה זו ציותה ונגע"ד מהאו טעמא דתיובנא להקדים להסיר ערלה המאוסה צמוקדם האפשרי שגולא לוחה החורה להמתין עד יום שמיני ה"י ראוי להסירה מיד בלאתו מרחם אמו [ע"י צס' חסן סופר על שעה"ת דף ג"ו ע"ד ודף ג"ע]. מכל מקום אחרי רואי שבמדינה זו מנדרקין הרבה גדה אחר מוהל אדם גדול קדוש ופרוש הצא צסיד ה"י כל היכא דאפשר

אעפ"י שאומר המלוה כמה שעה, יש לנו ללמוד זכות עליהם ולהציא ראוי לדבריהם ראה זה מלאחי צמדרש רבה פי' נשא פרשה ו"א דפוס אמסטרדם דף ר"צ ע"ב משה מל ואלהן פורע ויהושע משקה עכ"ל יעו"ש והוא מימרה דרבי שמעון צן יוחאי הרי מפורש שנעשית המלוה ע"י גדולי ישראל אעפ"י שבלי ספק היו נמלאים אומנין מוהלי הרבה שהרי שבע לוי מלו צמלרים מ"מ נא עשו אלא משה ואלהן הגדולים שבישראל אעפ"י שעו"כ נשחרו הרבה בערלה המאוסה כמה שעות, שמה שחששה ע"י גדולי ישראל קדושי עליונין מעליותה צגוף המלוה היא כמוצן לכל מצון ומשכיל שילא הפסד שיהיה ששהה צשכר כוונת האדם הגדול היודע לכוון לצו נשמים נהסיר ערלה הלצ עם ערלה הצשר, מ"מ לא כל הרובה לטוג את השם יצוא ויעול את העטרה לנפשו אמנם מע"כ צן דודי המטוער בעטרה זו מלדיקי וגדולי הדור וכותו אצותיו מסייעתו לא חרפנה ידיו להחזיק בקדושתו מפני המלעיגים חלילה. ככ"ד הכותב צנחילה רבה וחוסם צאהבה רבה צן דודו,

הק' שמעון בה"ג מהרמ"ס זצ"ל אב"ד דק"ק קראקא יע"א.ס.

לבדף השני.

בעזה"י.

אחרי כחצתי כל זאת נא אוכל להכחיד מלאח ידידי צן דודי דעתו, אם אמנם האמת כמו שכתבתי מ"מ ראוי לגדור גדר צדור הזה מפני ההידועים הקופאים לעול עטרה זו לעלמס אעפ"י שאינה הונמחה וצאים להשהות המלוה על מגן וכצד שמעתי צצ"ק ווארשא אשחרוהי אשחרהי מלוה זו עד סמוך לחשכה וכמעט שנחצטנה מלות ציום השמיני עד שקס ונחפורר הרב הגאון האצ"ד וצ"ד הלדק דק"ק ווארשא וגדרו גדר שלא יודקק שום מוהל גמול אחר הלוח היום ויפס עשו — ולע"ד מה שאמרנו חז"ל חסידים הראשונים היו שוכין שעה א' קודם התפילה, ראשונים מכלל דאיכא אחרונים שאינם שוכין, נראה דהיינו טעמא משום שנחלקקנו הדורות ורבו המחחסדים עושים שקר צנפסס ונמלא מלאכתם לא נעשית וחורחס אינה משתמרת ע"כ ראו חסידים האחרונים מפני תקנת הכלל לעזוב מנהג חסידים הראשונים וגדוה מו" אחז"ל [צרכות ג"א]. ר' עקיבא כשה"י מחפלל ציחיד אדם מניחו צזוית זו ומולאו צזוית אחרת וכשה"י מחפלל עם הציבור ה"י מקלר ועולה מפני עורח לצור, הכלל כל ערוס יעשה צדעה לפי הדור לפי המקום ולפי הזמן שיהיו כל דרכיו מצושמים ומחוקקים ומקובלים על הצריות כדי לקרצם אל החורה וכך היו דרכי אצותינו ורצותינו הקדושים ז"ע עם עולס קדושתם חסידותם ופרישתם גדלה לניעותם הלעט נכת עם ה' וצאו צחדריו צחדרי לצבס וצמשכיות כליותיהם ומחשבותיהם, ועל פני כל העם נהגו מנהג דרך ארץ כפי מה שיצאלו הצריות וזהו צכלל הדצק צמידותיו של הקצ"ה יח"ש הגדול המנהג עולמו

באר מרים

צחסד

*) לענין הג"ל, אביא ב' מאמרים מכתב י"ק של הח"ס זצ"ל בצנקסי הגדול על התורה ב'פ' בא ופ' בשלח משנת תקצ"א, וז"ל: ושמרתם את המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים פירש"י אל תקרא מצות אלא מצות שלא יחמצנה. ויל"ד מה ענין זה לכו בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים. ואולי רמו למ"ש ברדב"ו וע"י חכם צבי דלורווי מצוה עדיף מלהחמיצה עד שיעשנה מן המובחר ולכאורה י"ל אין הטעם שמא ימות דעכ"פ חישוב לעשות מצוה מן המובחר ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה, אך הטעם אל תאמין בעצמך שמא ח"ו יפתנו יצה"ר שלא לעשות. והנה מזה הטעם בעצם מיהר הקב"ה וגאלם עד שלא הספיק צציקם להחמיץ ופי' המפרשים שאור שבציעה להחמיץ גופם להסתפק באמונה ואו ה"י נופלים לגון שער"ל טומאה חלילה ואין עיזר ע"כ מיהר בעצם היום היינו בתחלתו בהנץ התמה יצאו ולא השהה רגע א'. והיינו ושמרתם את המצות שלא תחמצנה אפי' תוכל לעשותה מובחר אח"כ אל תחמצנה כי לא תדע מה יולד יים ואל תאמן בעצמך שהרי בעצם היום הזה

הוצאתי צבאותיכם מארץ מצרים מטעם הג"ל בחפזון וכנ"ל. זה אלי ואנוהו אלקי אבי וארומננהו פירש"י הקדושה מוחזקת היא אצלי מאבותי, וחז"ל דרשו מזה אלי ואנוהו להתנאות במצות לעשותה מן המובחר. י"ל המשך הקרא עפ"י מ"ש רדב"ו דוריון מקדימי' עדיף ממצוה מן המובחר, ויל"ד אמאי דקי"ל דסמיכת גאולה לתפלה עדיף מלהקדים ק"ש בתחלת היום. ואמאי מקדימין עדיף ממובחר, וי"ל דכבר כתבתי במקום אחר דאין הטעם שמא יאנס דאי"נ יאנס ולא יעשה המצוה מ"מ חישוב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה, אך הטעם משום אל תאמן בעצמך שמא יפתנו יצה"ר ולא יעשה, וכל זה בשאר"י מצות אבל בק"ש שהוא קבלת עול מלכות ליכא למיחש לפיתוי יצה"ה שישראל הם מאמינים בני מאמינים, שהרי נענש מרע"ה על שחשדם והן לא יאמינו לי אמר הקב"ה הם בני מאמינים [שבת צ"ו.], וא"כ לפ"ו טוב לאחד ק"ש להסמיך גאולה לתפלה עם הצבור שהוא מצוה מן המובחר. והיינו זה אלי קבלת אלהותו ואנוהו מן המובחר שהרי מוחזק האמונה לי מאבותי שהרי הוא אלקי אבי וארומננהו וק"ל.

ותורתו עפ"י כתבי האר"י וזוה"ק באופן שבני האדם הפשוטים לא הרגישו צו בשום השתנות ממנהג הליצור וכן הי' צל"ם דרכו של זקנו מאור הגולה רצינו עקיבא זל"ל זי"ע המה עמודי העולם אשר כל בית ישראל נשען עליהם מפיהם אנו חיים וצדרכם נלך צמח צמסילה העולה למעלה בקודש להפיק רצון מהי הכ"ד עמד לעבדו הי' הק' שמעון בה"ג מהרמ"ם זצ"ל.

בחסד וצרחמים לפי כח המקבלים ולמאוס האור בכל עולם ועולם לפי כחו, ושמעתי מפה קדוש ארמיו מאורי"ג זל"ל אמר שפירש"י ריש פי' קדושים פרשה זו בהקבל נאמרה אמר הכוונה קדושים תהיו בהקבל ע"ד שכח צמח חוצה להצבות החכם מתבודד והוא במקלות וצורת בני אדם להלחו בפניו ואצנו בלצבו [עי' דרשות ח"ם דף רל"ד ע"ד], וכך היתה מידתו של ארמיו זל"ל זי"ע כל מי שהי' מתבונן בדרכיו ראה כי תנועותיו צדקויות גדולה צהי'

סימן כ ט

[ביאור שיטת בעל הלכות גדולות בטי"ד סי' רס"ח].

יבדות כלל דכיון שהעיקר הוא קבלת המצוות והענישין וקטן לאו צר הכי הוא צמח יכיה כחו יפה לקבל עול מצוות, ואם שימול ויעבול עכשיו לכשיגדיל, הוה כדבר שלא צא לעולם וכסדרת מל"מ הנ"ל, מ"מ ר"ה לטעמיה שפיר קאמר מטבילין אותו על דעת צ"ד הגם דר"ה ס"ל אין אדם מקנה דבר שלצ"ל והמחכה לעובר לא קנה, אמנם ר"ה ס"ל צמ"ס נדה דף מ"ו ע"א דמופלא סמוך לאיש דאורייתא והרמב"ם בהלכות נדרים פסק דמופלא סמוך לאיש היינו כל שהגיע לשנות גדלות ולא הביא שחי שערות, נמלא הוא צר קבלת מצוה כשהוא מס"ל וכיון שחל עליו אז קבלת מצוה שפיר אהני מילה ועבילה זו לכשיהי' מופלא סמוך לאיש וכיון שחל אז למקח מצוה נלמד והקדשות שפיר חל נמי לכשיגדיל ויביא שחי שערות מיעו דחל אהא חל נמי אהא, הגם דפסקין כר' נחמן בקני את וחמור קנה מחלה עכו"מ סוסי' ר"י, מ"מ נפיש הבא ועדיף עפי ויש לדמות נדעת י"א שבמדרכי שם צמ"ס ר"ג סעיף י' בהחליף מצוה ומטעמין קנה הכל מיעו שחל הקנין על הקרקעות ועל המטעמין חל נמי אמצעות, ובש"ך שם ל"ן על ספר א"א [אגודת דאין זה דומה לקני את וחמור דהתם כחוצ סברה מתוקה כדבש דאין זה דומה לקני את וחמור דהתם פליג לתרי גופים ולא תליא הא צהא ודי לומר שהמחליף לא יקנה ומחליף השני לא יפסיד בשביל החמור, משא"כ בשכללם בקנין אחד לאדם אחד וחלה זה צוה אמרין להיפך מדקנה זה קני נמי זה, אי"כ הי"ג כיון שהגירות מלא מקום לחול לענין דברים השייכים אללו כשהוא מופלא סמוך לאיש חייל נמי אשאר מצוה לכשיגדיל שהם תלויים חדא צהא וא"א למפלגניהו, ואולי צוה גם החולקים שם צמדרכי מידים צהא, דהתם אין המצוה והמטעמין שייכים זה לזה אלא שהמקנה כללם בקנין אחד, משא"כ הכא ודאי שייכין אהדדי דכל שאחה אומר כשהוא מופלא סמוך לאיש הוא צר קבלת מצוה לצדי הפלאת נדרים והקדשות א"א לומר אלא לכשיגדיל ויכיה לאיש יהי' ישראל גמור, צהא כו"ע מודים דלא דמי לקני את וחמור ושפיר נוכל לומר דזכה לזה זכה לכוליה לכשיגדיל — אמנם כל זה תינת לר"ה לשיטתיה דס"ל מופלא סמוך לאיש קאי צבל יחל וצבהקדיש ואכל לוקה, אצל לפ"מ דקיי"ל דלא קאי צבל יחל נמלא אין קבלת היבדות ועול מצוה עד שיביא שחי שערות ושפיר הוה כדבר שלצ"ל ולא זכו לו על כן דחה צה"ג האי דר"ה מהלכתא. מ"מ נלע"ד דגם בקטנותו הוה לי' דין ישראל גמור הגם דעכשיו לאו צר קבולי מצוה הוא מ"מ כך הוא כמו קטן ישראל שגם הוא לאו צר מצוה הוא אלא כך המידה כל שנעשה צר מצוה לכשיגדיל מאליו צלי שום מעשה הרי הוא מקטנותו עומד לכך לגדל ולהיות צר מצוה ודינו כישראל קטן ממש והרי הוא צר זכיחה וצר קשירה וכשר לכל מילי שישראל קטן כשר משום דאתי לכלל ישראל לכשיגדיל מאליו.

כתובות דף י"א ע"א, אמר רב הונא גר קטן מטבילין אותו על דעת צ"ד. הא דנקט מטבילין ולא קאמר מלין ועובילין אוחו, כתב הש"מ בשם הרשב"א ז"ל דלא מיצט"י המילה שכיח חותם צבשרו גם כשיגדיל ודאי מהני אלא אפילו הטבילה שצט"י מטבילין אותו הרי הוא קטן וצט"י שיגדיל אין שם טבילה מ"מ מהני טבילה זו לכשיגדיל ולא ימחה. ונלע"ד דה"ט דלא דמי למשוך פרה זו וקנה לאחר לי' דכלתה המשיכה, דשאני התם דמעשה המשיכה הוא הקנין ומעשה זה חלף הלך לו משא"כ הטבילה אין מעשה הטבילה הוא הגרות אלא הבהרה שנתהווה מהטבילה ובהרה זו במקומה עומדת — ומדברי הרשב"א הללו אנו למדין שאין לריך טבילה כשיגדיל אלא מילה וטבילה זו של עכשיו פועלת צו לכשיגדיל. והנה החוס' ראו מחילה לומר שכל הגירות היא מתקנתא דרצון ויש כח ציד חכמים לעקור דבר מה"ת, ולצסוף מסוק החוס' דיש זכיה לקטן במקום שהוא זכות גמור הגם שזכיה מטעם שליחות. והנה לכאורה נראה מדברי תוס' הללו דודאי כשהקטן צא מטעמו להתייר שהוא צר דעת אין לריך לזה שום זכיה אלא הוא עצמו יכול נקבל גרות אלא ר"ה קמ"ל אפילו אם הוא אינו צר דעת אנה אמו הביאתו ואנחנו מגיירין אותו ע"ד צ"ד והוא מטעם זכיה שזכין לאדם שלא בפניו ועל זה תמהו הא זכיה מטעם שליחות ואין שליחות לקטן ות"י צכות גמור יש שליחות, אמנם מדברי הרשב"א הנ"ל משמע לי שבקטנותו צודאי אין שייך צו גירות כלל דלאו צר מצוה הוא ועיקר הגירות קבלת המצוה וקטן לאו צר קיצוני מצוה הוא אלא העיקר הוא לכשיגדיל. ולפ"ז קשה איך אנו זוכים צעדו מטעם שליחות הא מה דאיכו לא מלי עביד לא משוי שליח ע"י צמ"ס נזיר דף י"ב דארמ"י כל מה דלא מלי עביד השתא לא מלי משוי שליח, וע"י תוס' יצמות דף ל"ה ע"א ד"ה מתוך שלשה עשר וכו' והמל"מ צפ"ד מהלכות אישות סבר דהתוס' פליגי ארש"י שם דקטן לא יוכל לקדש כלל שיתולו הקידושין לכשיגדיל דהוה כמקנה דבר שלא צא לעולם, וצנצ"י מה"ת צחאה"ע סי' ג"ב רוצה לומר דלא פליגי רש"י ות"י כלל צעיקר הדין שהקטן יכול לקדש וחלו הקידושין לכשיגדיל ועיקר טענת התוס' שם מטעם שליחות דלא יכול לעשות שליח בקטנותו ואינו חל השליחות עד שיגדיל ואז לריך לקדש וא"כ איסור נדות חל קודם ע"ש עכ"פ לריכים אנו לומר דיש זכיה לקטן צכות גמור ושפיר הצ"ד נעשו שלוחו עכשיו בקטנותו וזוכים צעדו לכשיגדיל ולא הוה כמקנה דשלצ"ל דזמן ממילא קאתי ואינו מחוסר מעשה כלל, אלא שהמל"מ רוצה לומר שם שהצאת שחי שערות הוה מחוסר מעשה ע"ש. ועפ"י נלע"ד ליישב כפתור ופרח שיטת הבעל הלכות גדולות שדחה הא דרי הונא דאמר קטן מטבילין אותו על דעת צ"ד, ולהכ"ל י"ל דס"ל לצה"ג דכל זמן שהוא קטן אין שייך צו גירות וקבלת

סימן ל

מכתבו הנעים קבלתי צמנו אך מרוב ערדותי לא הגיע זמני לומר שורה אחת צענין אשר ציקש ממני לחפש צהצוה האחרונים אם נמלא חולקים על תשובה גוי' דמייחתי ליה צספר פתחי תשובה יו"ד סי' רע"ו. הנה חפשתי ולא מלאתי גם אי' מהמחברים שיצירתי חומרא

בעזה"י קראקא אור ליום ג' ג' תמוז תרל"ב לפ"ק. שלום וברכה לידידי הרב החר"ף והבקי המאוה"ג לממשלת התורה ויראת ה' שהורה מו"ה ברוך מנחם מענדל ג"י מורה לעם ה' בעיר באבניא יע"א.ס.

פתוחי חותם

עצמיית להחכם השלם, אך חפץ הבריאה תתחייב להתלבש מידה זו ולכסותה במדת ההתחברות בתורת בני אדם בסבר פנים יפות, שימצאו הכל מקלסין אותו ואוהבים אותו, כי עי"ז יוכל ליקח נפשות בחכמתו להטיב דרכם ולהשיבם אל ה'י, וזהו אמרו (ויקרא ו' ג') ולבש הכהן מדו בר, הכוונה כי מרתו מצד עצמו שהיא בר להיות ברוד, אותו המידה יתלבש באופן שמבחוץ לא יתרחק ולא ישתומם, אך יהיה רעתו מעורב בין הבריות, להתחבר

אוצרות חתם סופר

כ. ובתורת משה קדושים (עמוד פ' ד"ה דבר הא') כתב: דבר אל כל עדת בני ישראל וגו' קדושים תהיו (ויקרא י"ט ב'). ופרש"י פרשה זו בהקהל נאמרה לפי שרוב גופי תורה תלויים בה. וי"ל עפ"י מש"כ החובות הלכות (שער הפרישות רפ"ג) בגודל מעלת הפרישות והבדידות שאין רצון הקב"ה להיות פרוש, דהיינו שילך למקום שאין אנשים למדבריות ויערים לבחון ולהשכיל את מעשה ה' כי נורא הוא, כי לא תהו בראה לשבת יצרה (ישעי' מ"ה י"ח), אלא רצון ה' יתברך להיות אוהב את הבריות ולחבר עמהם ללמדם בינה והשכל בתורת ה', ואם אמנם שממעט בזה להשלים עצמו, אפילו הכי הוא רצון ה' להיות אוהב את הבריות שע"י מקרבן לתורה בחיבור ובדביקות זו, ואם כוונתו רק לתכלית זה אז יהיה בחיבור עם אנשים ולבו דבק בה' ואעפ"כ פרוש מכל תענוגי עולם הזה, וזה הפרישות בחר ה'. וזה שביאר כאן באמרו קדושים תהיו שתהיו בפרישות, ונוכל לטעות שענין פרישות היינו בדידות הגוף, לכך נאמר דבר אל כל עדת וגו' והיינו פרשה זו בהקהל נאמרה, שיהיה פרוש אבל מעורב עם בני אדם, והטעם מפני שרוב גופי תורה שיקויים

הכל בצדק משפט ומשרים בקדושה וטהרה, זה זורח אור לישרים, כי למדין ממנו הלא פלוני אוכל ושותה ונושא אשה והרי הוא חן וחנון חי וקים אוהב וחביב ונחמד למה לנו לפרוץ גדר התורה על מגן הלא נוכל לנחול ב' עולמות עכ"ל.

ובחת"ס קרח (עמוד צ"ב ד"ה יפרח) כתב: יפרח ד' במסרה, אשר אבחר בו מטהו יפרח (כמדבר י"ז י"ט), צדיק כתמר יפרח (תהלים צ"ב י"ג), יפרח כששנה (הושע י"ד ו'), יפרח בימיו צדיק (תהלים ע"ב ז'). ר"ל האיש אשר יבחר בו ה' להקימו על עדתו, ויהיה מטהו יפרח מטה עז, כך יהיה מנהגו, הוא יהיה צדיק כתמר יפרח, מה תמר אין לו אלא לב אחד (כמגילה י"ד ע"א) כך לא יהיה בלבו אלא אחד ית"ש, וכל מעשהו מיוחדים לשמו ית', ומ"מ יפרח כשושנה, היינו עפ"י משל שהמשיל בחובות הלבבות (שער הבחינה ריש פ"א) לשושנה שמשתנה במראה שנראית אליו, שיתראה אל כל איש לפי דרכו של אותו האיש, ועי"ז יפרח בימיו צדיק שימשיך רבים לעבודת ה', כי זה היה דרכו של אהרן, ועי"ז רבים השיב מעון (מלאכי ב' ו') כידוע עכ"ל.

י. ח"ל: וכמים שמשקין מהם הפרדס, שפרחיו שונים זה מזה במראה שהם נראים עליהם במראיהם וכו'. ור"ל המים הפועלים הצמיחה בפרדס שהוא אחד במראהו, עכ"ז נראה משתנה כשמגיע על הפרחים המשונים במראיהן נשתנה גם מראה המים שעליהם ונראים המים הטופחים על הפרחים כצבע הפרחים (שער יוסף).

חברות ולכנס הברודים, זהו שאמר (שם) ומכנפי בר, הכוונה מידת כינוס הברודים ילבש על בשרו מבחוץ, שתהיה צהלתו בפניו לקבל כל אדם בסכר פנים יפות, יאהוב את הבריות ויקרבן לתורה, זהו שאמר (שם) והרים את הרשן וגו' ושמו אצל המזבח, הרשן תואר לפחותי הדעת ועוכי החומר, שהם בערך השלם כמו הרשן בערך העולה קדש לה', וע"י מידת התחברות עם הבריות אשר ילבש על בשרו מבחוץ בנקל יוכל להעלות גם פחותי הערך אל מעלה הנכונה, ושמו אצל המזבח מקום מוקטר מוגש לה' כא.

אוצרות חתם סופר

התורה בגוף תלויים בזה ללמוד וללמד ולהיות ממלכת כהנים עכ"ל.

ועיין בשו"ת מכתב סופר ז"ל (יר"ד סימן כ"ח) בתשובתו להג"מ יהודה ליב איגר זצ"ל, שכתב: ולע"ד מה שאמרו חז"ל (ברכות ל' ע"ב) חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת קודם התפילה, ראשונים מכלל דאיכא אחרונים שאינם שוהין, נראה דהיינו טעמא משום שנתקלקלו הדורות ורבו המתחסדים עושים שקר בנפשם ונמצא מלאכתם לא נעשית ותורתם אינה משתמרת, ע"כ ראו חסידים האחרונים מפני תקנת הכלל לעזוב מנהג חסידים הראשונים, וגדולה מזו אחז"ל (שם נ"א ע"א) ר' עקיבא כשהיה מתפלל ביחיד אדם מניחו בזוית זו ומוצאו בזוית אחרת, וכשהיה מתפלל עם הציבור היה מקצר ועולה מפני טורח ציבור, הכלל כל ערום יעשה בדעת לפי הדור לפי המקום ולפי הזמן, שיהיו כל דרכיו מבושמים ומתוקנים ומקובלים על הבריות כדי לקרבם אל התורה. וכך היו דרכי אבותינו ורבותינו הקדושים זי"ע עם עוצם קדושתם חסידותם ופרישתם גדלה צניעותם הצנע לכת עם ה' ובאו בחדריו בחדרי לבכם וכמשכיות

כליותיהם ומחשבותיהם, ועל פני כל העם נהגו מנהג דרך ארץ כפי מה שיסבלו הבריות, וזהו בכלל הדבק במידותיו של הקב"ה ית"ש הגדול המנהג עולמו בחסד וברחמים לפי כח המקבלים וצמצום האור בכל עולם ועולם לפי כחו", ושמעתי מפה קדוש אאמ"ו מאוה"ג זצ"ל אמה שפרש"י ריש פ' קדושים פרשה זו בהקהל נאמרה אמר הכוונה, קדושים תהיו בהקהל ע"ד שכתב בספר חובות הלכבות (שער הפרישות פ"ד) החכם מתבודד והוא במקהלות וחברת בני אדם צהלתו בפניו ואבלו בלבבו. וכך היתה מידתו של אאמ"ו זצ"ל זי"ע כל מי שהיה מתבונן בדרכיו ראה כי תנועותיו בדביקות גדולה בה' ותורתו עפ"י כתבי האר"י וזוה"ק, באופן שבני האדם הפשוטים לא הרגישו בו שום השתנות ממנהג הציבור, וכך היה בלי ספק דרכו של זקיננו מאור הגולה רבינו עקיבא זצ"ל זי"ע עכ"ל. וע"ע באיגרות סופר במכתבי כתב סופר (מכתב ו ד"ה גם) ובספר בספר מאור ושמש עה"ת ר"פ קדושים.

כא. עיין בדרשות (דף ת"ז טור ד' ד"ה ובא) שכתב: ...מ"ש חובות הלכבות (שער חשבון

יא. עיין במדרש (שמור"ה ה' ט'): בוא וראה היאך הקול יוצא אצל כל ישראל, כל אחד ואחד לפי כחו, הזקנים לפי כחן, הבחורים לפי כחן, והקטנים לפי כחן, והיונקים לפי כחן, והנשים לפי כחן, ואף משה לפי כחו שנאמר (שמות י"ט י"ט) משה ידבר והאלקים יעננו בקול, בקול שהיה יכול לסובלו, וכה"א (תהלים כ"ט ד') קול ה' בכח, בכחו לא נאמר אלא בכח, בכחו של כל אחד ואחד, ואף נשים מעוברות לפי כחן, הוי אומר כל אחד ואחד לפי כחו.

משנה י"ז: אם אין תורה אין דרך ארץ. על דרך כי ידעתי למען אשר יוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמו דרך ה' לעשות נדקה ומשפט [צראשית י"ח י"ט], פי' שמשפט ונדקה שיעשו עם בני אדם יהיה על דרך ה' כי כשם שמצוה לרחם במקום הראוי כך מצוה להתאכזר על עיר הנדחת ועל עמלק וכדומה, על כן יהיה התנהגות ד"א על פי דרך ה', ומשום כן אם אין תורה אין דרך ארץ, כי אין אדם יכול ליתן שיעור בזה אם אין תורה — ואם אין דרך ארץ אין תורה כי מצד דרך ארץ מובן מה דעלך סני לחצרך לא תעבד [כשבת ל"א ע"א], ואם אין דרך ארץ לכלל מונח שלא יעשה לחבירו מה שאינו אוהב לעצמו, ממילא אין תורה י"ח.

אם אין צינה אין דעת אם אין דעת אין צינה. המובן מפשוטו הוא כי הצינה הוא העיון המריף ההולך לעיין למרחוק והוא טועה ברוכ ע"ד אגב חורפא שבשעת צ"מ ו"ו ע"ב], וע"כ נרץ לזה מדה אחרת והוא הדעת ליישב הדברים בלבו ולעיין באחריתם הטובה היא אם רעה, והנה אין צינה לבעלי חיים מפני כן אינם יודעים לעשות רע ולהשכיל על דבר, אמנם בן אדם שיט לו צינה נרץ להיות ממוזג בדעת, ואם אין לו דעת אזי צינה שלו כסילות הומיה [משלי ט' י"ג] וסכלות (תשוב) [תשוב], ועל כן אמרו חז"ל [ויק"ר פ"א ט"ו] כל ח"מ שאין בו "דעה" דייקא, אלא כולו צינה, לא מיבעיא שהבהמה בחייה טובה הימנו דנהי דצינה אין לבהמה, מ"מ יש לה חכמה בשלה כדוע מכמה חכמות לבעלי חיים, ואם כן [לא מיבעיא] שהבהמה טובה הימנו אלא אפילו נבילה שגם חכמה משוללת גם היא טובה הימנו י"ח.

אם אין דעת אין צינה. מרן הגאון ח"ס זנוק"ל היה רגיל לפרש כי חכמה היא מה שלומד מרבו, צינה שמצד דבר מתוך דבר מעצמו, ואמנם אחר שהוסיף מדעתו נרץ לקשר הקבלה מרבו עם חוספת של עצמו והיינו שנקרא דעת י"ט.

אם אין קמח אין תורה. הנה כתיב [צראשית י"ח ו'] מהרי שלוש סאים קמח סולת לושי ועשי עוגות ואל הבקר רץ אברהם וגו' ויתן אל הנער וימהר לעשות אותו. לא אחריו בדקדוקים אבל אומר כי בתשובות הרדב"ז [סי' אלף פ"ו] מסתפק אי זריזות מצוה עדיף או מצוה מן המובחר עדיף, והעלה למהר המצוה עדיף אפילו לא יהיה מהמובחר כל כך... הנה זריזותיה דאברהם אבינו ע"ה אמר קמח אע"ג דסולת מובחר מ"מ זריזות עדיף ע"כ מהרו דייקא, אך נשים עלנניות ס"ל מובחר עדיף מזריזות ע"כ היחה מנפה הקמח בשלש עשרה נפה לעשותו סולת כמ"ש רמב"ן שמה הקמח

עשה סולת, ואיחמח לא איכפת לה בזריזות, ומזה הטעם אמר בפסוק ואל הבקר רץ אברהם וגו' ויתן אל הנער לעשות אותו כי לא מסר לה שמיטת בן הבקר כי עלנניות הן ואינן בודקת סכין כל זרכו, והנה בין כך פרסה נדה ונטמא לחם ולא הציחה ואלו היחה זריזה למהר לאפות קמח עדיין לא פרסה נדה והי' מציחה לחם, אך היא התעללה ועי"ז ולחם "עללות" לא תאכל... ועל כן אמרו חז"ל אם אין "קמח" אין תורה, דזריזות צעינן ולא עללות כ).

אם אין קמח אין תורה אם אין תורה אין קמח. הוא ע"ד רמז כי אם אין הגילולים מתצברים מן הארץ אין התורה בשלימות, על כן נרץ להסיר הסובין ולעשותו קמח חה על ידי עסק התורה, על כן אם אין תורה אין קמח והוא מאמר מתהפך, והנה ענין קר"ע שט"ן הוא כך, הוא גרס סמיות עינים כמ"ש במקום אחר בשם מורי בהפלא"ה נ"י על פסוק ותפקחנה עיני שניהם, ולעתיד לבוא יחזור לקדמותו, כי עין צעינן יראו כמבואר אללנו, וכן גרס מיתה, ולעתיד לבוא יחזור לטובה וחי לעולם, על כן נרץ לתקן עי"ן ח"י בגימטריא קמ"ח הג"ל, והנה ע"פ תמונת אותיות אזי שטן מחובר מש"ן טי"ת נו"ן, ושי"ן הוא עי"ן וי"ז כזה עו, טי"ת תמונת נו, נו"ן תמונת יו, (היינו ו' וכתחתימה יו"ד מהופכת) עב"י א"ח סי' ל"ב — נמצא כשתקרא אותיות שט"ן יהיו ע"ו ג"ו י"ז יהיה אותיות עי"ן ח"י (ע' י' נ' והיינו עי"ן, וג' וי"ן הוא ח"י) וזהו קרע שט"ן, והנה חבור ש' ט' ו' עולה שני"ע הוא יותר ממספר קמ"ח כמספר אר"י וכשנקרא ה'ש'ט"ן כמו שאמרו חז"ל [זימא כ' ע"א], אזי עולה אר"ה, וזהו אר"ה שאג מי לא ירא כא).

אם אין קמח אין תורה ואם אין תורה אין קמח. הרמז

בזה לפע"ד ע"ד מ"ש אומרים קודם עשיית המצות

ולמוד התורה לשם ימוד הקב"ה ושכינתו ע"י ההוא טמיר

ונעלם בשם כל ישראל, וכבר העיד בעל חו"י ז"ל [סוסי' ר"י]

כי אינו יודע פירושו כי סודו רם ונשגב, ואני נמנע מלאומרו

כלל, ועיין בסידור מהריעב"ן בהקדמתו — מ"מ לפי פשוטו

הכונה, דאחז"ל [איכ"ר פ"א ע"פ טומאתה בשוליה] קשה סילוקן של נדיקים מצי"ת קללות ושריפת בית אלקינו, דבקללות כתיב [דברים כ"ח נ"ט] והפלא ה' את מכותך, הרי פלא א', וצנהמ"ק כתיב [איכה א' ט'] ותרד פלאים, הרי שחי פלאים, ואילו בסילוקן של חכמים כתיב [ישעי' כ"ט י"ד] הנני יוסף להפליא את העם הזה הפלא ופלא, הרי ג' פלאים כב), והרמז בזה כי פלא גמטריא קי"א, הנה ע"י קללות שבחורה וחורבן צהמ"ק שנאמר צהם ג' פלאים גמטריא ג"פ פלא הוא של"ג

כב) מרן ז"ל מביא כמה פעמים ד"ז, עיין דרשות ח"ב, צ"ב ג' ד"ה בפ"ק, צ"ז א', דרשות ח"ב, שמי"ז א' ד"ה כתיב, ש"ע ג', ש"ע"ב ב', שפי"ז ג' ד"ה היפלא, ונדפס גם בחומ"ק פרי וירא, ח' טור א'.

יז) תו"מ רביעאי סו"פ קדושים.
יח) ח"י נדה מ"ה ע"ב ד"ה בינה.
יט) ליקוטי חבר בן חיים ח"ד, כ"ו ג'.
כ) ח"י ריש מס' חולין ד"ה פתח.
כא) דרשות ח"א, ט"ז ד' ד"ה אם.

יב

ספר הזכרון

מרגליות ואבנים טובות וכל ממון שלה בתוך כיסה כאשר הי' באופן שלא נגע בה אדם ולא נודע מי הביאה^ה הלום והשמועה בא לכאן ביום יו"ד ניסן ותהום כל העיר, הי' יצילנו מכל רע כדכתי' הי' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם.

והנה ימי הסתיו עברו הגשם חלף הלך לו הנצנים נראו [בארץ וקול התייר הגדול נשמע בארצנו, מקול דהרות אבירי מלחמה נרעשה ארץ היא מלחמת אדונינו הקיסר עסטרייך עם קיסר הצרפתים, ומה ראו על ככה ומה הגיע עליהם הלא הוא כתוב על ספר מלחמות, ומפורסם בין כל עם ומדינה, ומיום החל המלחמה התפללנו בשלום מלכינו כמה מזמורי תהלים בכל יום, ואחריו תפלה מיוסדת מראשית על ככה המתחיל הנותן תשועה למלכים, ולא ארכו הימים וכבר נשמע כי אם הצרפתים קרבו למו ויאתיו לבא לעיר וייעץ במצור והוספנו בתפלות ובקשות גם עבור אחינו ב"י אשר יבואו שמה במצור.

בעת ההיא הוא יום ד' ל"ב למב"י יום אשר המנהג לדרוש תוכחת מוסר לבני חברה קדישא ג"ח על ב"הק שם הרביתי והעתרתי דברי להם לבל יתראו מלגדור פרצות חומת בית ההיים כי מי יודע מה יולד יום ברעש המלחמה אשר אי אפשר לפרש, ובאמת תפלתי עשתה מחצה כי שמעו לקולי לקבץ לזה מיחידי סגולה קרוב לאלפיים זהובים אבל מכל מקום התראו מלהיות זריזים לשכור גודרים וחוצבים והמה פרוצים עדיין עד היום הזה.

ב"ח סיון ירחי תלתאי נראו חיל הצרפתים מעבר לנהר דאָנוי וקראו לתוך העיר ליתן להם המעבורת לעבור עלי' ואם לא יביאו קני השריפה עם אבני בלסטראות, אמנם בני העיר לא הטו אזנם ולא שמעו לקולם והיו לשחוק בעיניהם, ואני להיות לבי יודע מרת נפשי הייתי זוחל ורועד מאוד, ואמנם כל עם הארץ וגם אחב"י שחקו למו אמרו לא ישפכו סוללה ולא יקדמנו מגן, והי' חושבים עלי שאני מפחד חנם על מגן, והיו המה עומדים הכל על מעמדם, ורעה לא עשו עדיין, וביום ערב ש"ק ד' סיון ע"ש בבקר חלפו עברו עזבו מקומם לא נודע מה הי' להם והיתה שמחה גדולה בעירנו ונתקיים ושמחת בחגך.

ובימים ההם ולבי עלי דואג יום יום קראתי למאהבי ה"ה הקצין גבאי דמתא ה"ה כ"ה **משה שרייבער** ובקשתי ממנו שיתן לו מעות צדקה אשר כל בני הקהלה משתתפים בו סך תקמ"א פגים כמספר

ספר הזכרון

ישראל ואעשה פדיון נפש עבור הכלל על שם ישראל והוא ע"ד פדיון

נפש להרמב"ן ז"ל.

יאמרתי לו בסתר לבל יגלה דבר וכן עשה וצרפתי עמי עשרה אנשים

חשובים ורובם מתלמידי הנאמים אשר לא יפרסמו הדבר, וזה

נוסח התפילה אשר התפללנו אז, יי"ך ואח"כ ש' ואח"כ ר' ואח"כ ז'

ואח"כ ל'.

לשם יקב"ה בדחילו ורחימו ליחד שם י"ה בוי"ה הריני גותן יו"ד מטבעות

אלו בשליחות כל ישראל ובפרט קהל ישראל פה פרעסבורג ליחד

צדק עם צדק פדיון נפשות של כל עמך בית ישראל ויו"ד פרוטות אלו

פדיון אות יו"ד של שם ישראל יה"ר מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו

שיהי' יו"ד פרוטות אלו כופר על נפשות כל עמך בית ישראל ובפרט

קהל עמך פרעסבורג והי' מעשה הצדקה שלום ועבודת הצדקה השקט ובטח

מעטה ועד עולם, אל נא חוס נא רחם עלינו על עמך ב"י והצילם מחרב

ומשבי ומגייסות ומכל פרעניות המתרגשות בעולם וממפלת כותל ומשריפת

אש, וצדקה תציל ממות וממיתה משונה עצמה, אם יש עליו מלאך

מליץ וכו' הסולח לכל עוניכי וכו' יברכך יאר ישא, מזמור יענך, ויהי

נועם עד אורך ימים, אנא בכח, שיר למעלות, ואח"כ שיי"ן ואח"כ רי"ש

וגו' ואח"כ תפלה זו.

אנא ה' הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם מלך עוזר ומושיע ומגן

שתגן בחסדך על בית ישראל בכל מקום, שהם ויגולו רחמיך על

מדותיך ותתנהג עם בניך לפניך משורת דינך ויכבשו רחמיך את כעסך

מעליהם ומעלינו קהל ישראל פה פרעסבורג, ותצילנו מכל רע אויב פנימי

וחיצון ויתקיים בנו מקרא שכ' כל כלי יוצר וכו' ולשון תקום אתך וכו'

זאת נחלת עבדי ד' וכו' ומקרא שכ' מגדול עוז שם ה' וכו' ויהיו נא

אמרינו לפניך לרצון אמן סלה ועד, שיר המעלות אשרי כל ירא ה' וכו'

אל תירא מפחד פתאום וכו' עוצו עצה ותופר וכו' ועד זקנה ושיבה וגומר.

ביי"מ של שבועות כבר נודע לנו טעם נסיעת הצרפתים כי נקראו לטבח

גדול שהי' שם אשר שם מלכים נועדו עברו יחדיו, ואחר יו"ט

בא חיל קיסר ועברו מעברה את מיכל מים, ובנו שם מצודות גדולות

לבלתי תת עוד מקום לצרפתים לבוא הנה, וכמעט קט באו גם הצרפתים

מעיר וויען עד קיצע ומשם נשאו ושטו על פני השדה עד סמוך למקום

חיל הקיסר, ובנו גם המה מצודות למו להפריד בין גבול לגבול וקני